Dewmien irraġjonevoli bi ksur tal-artikou 39 u 6
tal-Kostituzzjoni u tal-Konvenzjoni rispettivament

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

(Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali)

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar it-Tlieta, 19 ta' Ottubru, 2021

Numru 2

Rikors Numru 20/19TA

L-Avukat Dr. Cedric Mifsud (detentur tal-Karta ta' l-Identita 19679(M) a nom u in rapprezentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passaport Russu Numru 713727239

vs

L-Avukat Ġenerali u b'digriet tas-26 ta' Jannar 2021 isem l-intimat ġie jaqra l-Avukat tal-Istat

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors tar-Rikorrenti ippreżentat fil-11 ta' Frar 2019 li permezz tiegħu talab is-segwenti:-

> "Illi r-rikorrent, Yury Sergeevich Danilov, huwa cittadin Russu, detentur tal-Passport Numru 713727238, mwieled fit-tmienja u ghoxrin (28) ta' Mejju tas-sena elf disa mija u hamsa u sebghin (1975) u residenti 141306, Apt. 19, 15 Shkolnaya Street, City of Sergiyev Posad-6, Distrett Sergiyevo-Posadskiy, fir-Regjun ta' Moska, ir-Russja;
>
> Illi r-rikorrent applika ghal cittadinanza Maltija b'naturalizazzjoni permezz tal-Programm tal-Investitur Individwali tar-Repubblika ta' Malta u dana ai

termini ta' regolamenti fl-Avviz Legali seba u erbghin (47) tas-sena elfejn u erbatax (2014);

Illi r-rikorrent rcieva ittra datata seba u ghoxrin (27) ta' Awissu tas-sena elfejn u hmistax (2015) fejn l-Agenzija Identita Malta nfurmata lill-Agent Approvat BT International Limited li applikazzjoni tar-rikorrent Yury Sergeevich Danilov ma gietx milqugha. Fl-ittra taghha, iffirmata minn Joe Vella Bonnici u Jonathan Cardona, l-Agenzija sostniet is-segwenti:

"Kindly note that the aforementioned application does not meet the required criteria as established in Legal Notice 47 of 2014 of the Individual Investor Programme of the Republic of Malta. This application is therefore rejected."

Illi fid-decizjoni taghha l-Agenzija Identita Malta ma tat l-ebda informazzjoni dwar ir-ragunijiet ghaliex l-applikazzjoni ma gietx milqugha.

Illi ghal dawn ir-ragunijiet ir-rikorrenti fit-23 ta' Frar 2016, intavola kawza bl-ismijiet L-Avukat Dr. Cedric Mifsud a nom u in rapprezentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passaport Russu Numru 713727239 v. L-Agenzija Identita Malta u l-Ministru tal-Gustizzja, Kultura u Gvern Lokali quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civili (Rik. Nru. 144/2016) sabiex:

(1) Prevja kull dikjarazzjoni li hija thoss li hija necessarja u opportuna fic-cirkostanzi, tiddikjara illi l-ghemil amministrattiv imur kontra l-Artikolu 469(1)(a) u (1)(b)(ii) u (iii) tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta;
(2) Tiddikjara illi tali ghemil amministrattiv huwa null, invalidu u bla effett;
(3) Tordna l-Agenzija tirrevedi d-decizjoni taghha ai termini tal-ligi u tal-principji legali;
(4) Konsegwentement tiddikjara li kawza ta' tali ghemil amministrattiv li huwa null u bla effett ir-rikorrent sofra danni;
(5) Tillikwida d-danni sofferti mir-rikorrent;
(6) Tordna l-Agenzija ntimata thallas ir-rikorrent s-somma likwidata ai fini tar-raba' talba.

Illi kif gie ddikjarat hawn fuq, il-kawza fuq citata giet intavolata fit-23 ta' Frar 2016 u sussegwentement l-ewwel seduta nzammet fil-15 ta' Marzu 2016. Illi bejn l-ewwel seduta u s-7 ta' Lulju 2017 inzammu erba (4) seduti sabiex tigi trattata eccezzjoni ulterjuri li ghamel l-Avukat Generali, li l-Ministru tal-Gustizzja, m'huwiex il-legitimu kontradittur peress li l-ittra ufficjali ma saritx fil-konfront tieghu.

Illi meta din l-eccezzjoni giet sorvolata l-Avukat Generali qajjem eccezzjoni ohra, din id-darba li l-Agenzija Malta m'hijiex il-legittimu kontradittur. Illi fis-seduta tas-7 ta' Novembru 2016, il-Qorti fil-verbal taghha ddikjarat hekk: *"Il-Qorti tqis li ghandha tisma l-provi fuq l-eccezzjoni jekk l-agenzija Identita` Malta hiex legittimu kontradittur f'dawn il-proceduri."*

Illi minn dik is-seduta l-hawn inzammu sbatax-il seduta tul il-kors tas-sena 2016, 2017 u 2018. Illi kien biss sitt (6) xhur wara u cioe fit-2 ta' Mejju 2017 li setgha jixhed l-ewwel xhud tar-rikorreti u cioe Joseph Vella Bonnici fil-kapacita tieghu ta' Chairman ta' l-Agenzija Identita Malta u dan wara hafna oggezzjonijiet tad-difensur ta' l-Agenzija Identita Malta.

Illi wara li xehed Joseph Vella Bonnici, rikorrenti harrek il-Ministru tal-Gustizzja bhala xhud ghas-seduta ta' l-20 ta' Gunju 2017. Minkejja li t-tahrika harget skond il-ligi u bid-dettalji kif suppost, ir-riferta tat-tahrika giet lura b'dikjarazzjoni li l-Ministru tal-Gustizzja 'ma jezistix'. Dan apparti l-fatt li kienet inharget ukoll zieda u xorta wahda ma kenitx saret l-imsemmija notifika. In vista ta' dawn il-fatti il-Qorti fil-verbal taghha ordnat is-segwenti: *'Il-Qorti qed tordna li tinhareg tahrika gdida a spejjes tar-Registratur tal-Qorti sabiex jigi mharrek il-Ministru tal-Gustizzja bit-titolu li ghandu llum skont id-dekasteru li qed jirraprezenta.'* Din l-ordni saret fid-dawl tal-fatt li sadanitant kienet saret elezzjoni Generali u konsegwentement zdied id-dekasteru tal-Kultura. Pero' kien ta' l-iskantament kif il-Ministru tal-Gustizzja ma accettax notifika ghaliex in-nomenklatura tieghu ma kenitx tinkludi 'il-Kultura'.

Illi minhabba dawn ir-ragunijiet superfluwi l-kawza kienet giet differita ghal darb'ohra ghal erba (4) xhud wara u cioe fit-18 ta' Ottubru 2018. Il-Verbal tal-Qorti f'din is-seduta ddikjarat hekk: "*Il-Ministru tal-Gustizzja mharrek u notifikat ma deherx. Il-Qorti tissollecita lill-Ministru li jidher ghas-seduta li jmiss b'ordni tal-Qorti minghajr il-bzonn ta' tahrika u dan biex tigi evitata sitwazzjoni mbarazzanti ghal kulhadd*". Ghalhekk minghajr preavviz il-Ministru ma deherx ghas-seduta ghalkemm korrettament notifikat u b'konsegwenza l-kawza giet differita fl-20 ta' Novembru 2017 fejn din id-darba xehed il-Ministru tal-Gustizzja. Tant minn wiehed jinnota li minhabba zbalji amministrattivi jew minhabba agir abbuziv minn naha tal-Ministru tal-Gustizzja, kien ghaddew sitt xhur ohra biex jixhed l-imsemmi ministru.

Illi sussgwentement il-kawza kienet giet differita ghal 11 ta' Jannar 2018 fejn gie imharrek il-Ministru tal-Affarijiet Barranin sabiex jixhed fuq il-kaz. Illi l-imsemmi Ministru naqas milli jattendi din is-seduta kif ukoll is-seduta ta' l-14 ta' Frar 2018, 5 ta' Marzu 2018, 12 ta' April 2018. Fis-seduta tas-16 ta' Mejju 2018 il-Ministru ta' Affarijiet Barranin, rega naqas milli jobdi l-ordni ta' tahrika. Din id-darba permezz ta' l-Avukat tieghu x-xhud iddikjara li m'ghandu l-ebda obbligu li jidher u jirrispondi d-domandi tar-rikorrenti. Ghal dan il-fatt il-Qorti permezz tal-verbal taghha ddikjarat hekk: *"Il-Qorti tirreferi ghar-rikors ta' Dr. Luciano Busuttil f'isem il-Ministru Carmelo Abela tal-25 t'April, 2018 sabiex l-istess Ministru jigi mehlus mill-obbligu li jixhed ghar-ragunijiet hemm moghtija. Il-Qorti tichad it-talba kif maghmula b'digriet tas-26 t'April, 2018. Jirrizulta lill-Qorti li fl-istess rikors il-Ministru nforma lill-Qorti li ser ikun imsiefer ghas-seduta tallum. Il-Qorti tirrileva illi edba xhud m'ghandu l-privilegg li ma jidhirx il-Qorti meta mharrek u jkun fil-waqt tas-smiegh tax-xhieda li l-Qorti tiddeciedi x-xhud hux obbligat li jirrispondi ghad-domandi maghmula. It-tieni lok din mhux l-ewwel darba li l-istess xhud ghalkemm iharrek, ippezenta rikors fejn informa lill-Qorti li ser ikun imsiefer. Il-Qorti filwaqt li tapprezza l-impenji li jkollu Ministru fil-kariga tieghu, titlob lill-istess xhud jappezza illi ordni tal-Qorti m'ghandhiex tigi njorata. Ghalhekk il-Qorti qed terga' tistieden lir-rikorrenti jharrek lix-xhud ghas-seduta li jmiss u f'kaz li l-Ministru ser ikun imsiefer jinforma lill-Qorti bid-dati li ser ikun Malta biex fejn ikun possibbli l-Qorti takkomodah."*

Illi sussegwentement ix-xhud sitt wara li l-ewwel tahrika nhargitu u cioe fl-4 ta' Gunju 2018. Illi bix-xhieda tal-Ministru tal-Affarijiet Barranin kif ukoll xi xhieda ohra r-rikorrenti ghalaq il-provi tieghu. Illi in essenza r-rikorrenti kellu bzonn massimu ta' tlett (3) seduti minflok erbatax (14). Illi dan id-dewmien huwa rizultat dirett ta' tfixkil kkrejat minn xhieda li ghandhom interess dirett ma' l-intimat tal-kawza u cioe l-Agenzija Identita Malta.

Illi dan it-tfixkil u dewmien ma waqafx hawn hekk. Illi mill-4 ta' Gunju 2018 l-hawn l-Agenzija Identita Malta ghadha ma resqitx provi u fi tlett seduti (4 ta' Ottubru 2018, 8 ta' Novembru 2018, 14 ta' Jannar 2019) l-Agenzija Identita Malta jew talbet izjed zmien jekk l-anqas dehret, anke meta harket xhieda hija stess.

Illi tali dewmien huwa irragonevoli u jikser id-dritt tar-rikorrent ghal smigh xieraq fi zmien ragonevoli kif sancit fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea kif inkorporata fil-ligi tramite l-Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta;

Ghaldaqstant ir-rikorrenti jitlob bir-rispett lil dina l-Onorabbli Qorti joghgobha tiddikjara:

(1) li t-tul ta' zmien li qieghed jittiehed sabiex jigu konkluzi l-proceduri fl-ismijiet L-Avukat Dr. Cedric Mifsud a nom u in rapprezentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passaport Russu Numru 713727239 v. L-Agenzija Identita Malta u l-Ministru tal-Gustizzja, Kultura u Gvern Lokali (Rik. Nru. 144/2016) huwa irragonevoli;

(2) li tali tehid ta' zmien jammonta ghal vjolazzjoni tad-dritt tieghu ghal smigh xieraq fi zmien ragonevoli kif sancit fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea kif inkorporata fil-ligi f'Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta;

(3) taghti dak ir-rimedju li jidhrilha xieraq u opportun sabiex jindirizzaw tali vjolazzjoni b'mod effettiv fosthom li tillikwida dak il-kumpens gust.

Bl-ispejjez."

Rat ir-Risposta tal-Avukat Ġenerali preżentata fit-22 ta' Frar 2019 li permezz tagħha wieġeb is-segwenti:-

"Illi l-ilment tar-rikorrent huwa mibni qud allegata lezjoni tad-dritt ghal smigh xieraq kif protett permezz tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja u dan allegatament stante "*Illi tali dewmien huwa irragonevoli u jikser id-dritt tar-rikorrent ghal smigh xieraq fi zmien ragonevoli kif sancit fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea kif inkorporata fil-ligi tramite l-Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta.*"

Illi l-esponenti jikkontesta l-allegazzjonijiet u l-pretensjonijiet tar-rikorrenti stante illi huma infondati fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet segwenti:

1. Illi in linea preliminari, l-esponenti jecepixxi li ghal dak li jirrigwarda l-jedd ta' smigh xieraq, il-Qrati taghna kif ukoll dik ta' Strasburgu dejjem irritenew illi sabiex japplikaw l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja rispettivament jridu tabilfors jitqiesu l-fatturi processwali partikolari tal-kaz, b'mod illi biex jiddeterminaw jekk kienx hemm ksur tal-jedd ta' smigh xieraq,iridu jqisu l-process kollu kemm hu fl-assjem tieghu. Dan ifisser li l-Qorti ma tistax u mghandhiex tiffoka fuq bicca wahda mill-process shih gudizzjarju biex minnu jekk issib xi nuqqas tasal ghall-konkluzjoni li tabilfors sehh ksur tal-jedd ghas-smigh xieraq (ara **Adrian Busietta vs Avukat Generali** deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-13 ta' Marzu 2006 u **Dimech v. Malta** deciza mill-Qorti Ewropeja fit-2 ta' April 2015). In vista ta' dan it-taghlim, l-esponenti jirrileva li t-talba fir-rikors promotur hija wahda intempestiva u prematura tenut kont li l-azzjoni ta' stharrig gudizzjarju tar-rikorrenti ghadha pendenti quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civili bil-konsegwenza li l-procedura ghadha mhux konkluza u ghalhekk l-azzjoni odjerna ghandha tigi dikjarata bhala intempestiva minn dina l-Onorabbli Qorti.

2. Illi minghajr pregudizzju ghas-suespost u fil-mertu, l-esponenti jissottometti li l-Artikolu 39 (1) tal-Kostituzzjoni ta' Malta jipprovdi li sabiex jigi garantit id-dritt ghal smigh xieraq, is-smigh ghandu jsir fi zmien ragonevoli, u jinstema' minn Qorti ndipendenti u imparzjali mwaqqfa bil-ligi. L-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja jmur oltre meta jipprovdi li s-smigh ghandu jkun pubbliku u ghandu jkun quddiem tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf bil-ligi. L-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja jmur oltre meta jipprovdi li s-smigh ghandu jkun pubbliku u ghandu jkun quddiem tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf bil-ligi. L-esponenti jirrileva illi ma sar xejn matul l-andament tal-kawza ta' stharrig gudizzjarju li b'xi mod seta jincidi fuq id-dritt ta' process gust tar-rikorrenti.

Il-fatt fih innifsu li l-kawza bdiet tlett snin ilu ma jfissirx b'daqshekk li hemm dewmien ingustifikat. Tabilhaqq hija gurisprudenza kostanti u stabbilita li l-irragonevolezza taz-zmien m'ghandux jigi determinat fl-astratt jew min-numru ta' snin li tkun damet ghaddejja procedura gudizzjarja, imma dan ghandu jitqies fid-dawl tac-cirkostanzi partikolari tal-kaz li jkun.

Illi proprju fil-kaz tallum jekk dina l-Onorabbli Qorti ssib li kien hemm xi dewmien madankollu tali dewmien ma jistax jitqies li huwa wiehed kapriccjuz jew irragonevoli. Illi jekk wiehed jifli l-process tal-kawza ta' stharrig gudizzjarju jirrizulta li l-Qorti qieghha tiehu hsieb li tmexxi l-kawza f'diligenza u bi speditezza. Illi jekk wiehed jikkunsidra li fi tlett snin li ilha ghaddejja l-kawza inzammu xejn anqas minn wiehed u ghoxrin seduta, giet trattata u deciza eccezzjoni preliminari permezz ta' sentenza parzjali, inghataw zewg provvedimenti bil-miftuh, instemghu numru ta' xhieda fejn ghal ragunijiet partikolari l-istess xhieda kellhom jittellghu aktar minn darba stante li jew ikun tqajjem punt procedurali waqt is-smigh tax-xhud jew

minhabba li x-xhud ma jkunx iproduca xi dokument, certament li dina l-Onorabbli Qorti ma tistax tasal ghall-konkluzjoni li kien hemm xi dewmien irragonevoli fis-smigh tal-azzjoni ta' stharrig gudizzjarju.

Illi kif ser jintwera waqt is-smiegh tal-kawza, is-seduti qeghdin jinzammu b'mod regolari u li mhuwiex il-kaz li fil-procedura li tifforma l-mertu tal-azzjoni odjerna hemm xi telf ta' zmien.

Illi ghal dak li jirrigwarda l-aspett tar-ragonevolezza fit-tmexxija 'l quddiem tal-kawzi, il-Qorti Ewropeja dejjem irriteniet illi "*reasonableness … must be assessed in each case according to the particular circumstances … The Court has, for this purpose, had regard, inter alia, to the complexity of the case, and o the conduct of both the applicant and the competent authoritues …* " (ara Buchholz v. Germany – applikazzjoni numru 7759/77 deciza fis-6 ta' Mejju 16981). Illi hu accettat illi ma hemm l-ebda '*time limit*' li Qorti trid bilfors tosserva fil-kors tal-proceduri quddiemha ghax altrimenti l-interessi tal-gustizzja jigu pregudikati minhaba ghaggla zejda u inkonsulta.

Kemm hu hekk, fil-kawza **Ciricosta u Viola v. Italy** maqtugha mill-Qorti Ewropea ghad-Drittijiet tal-Bniedem fl-4 ta' Dicembru 1995, kien gie deciz li kawza civili li sahansitra kienet ghadha ma gietx maqtugha minhabba sensiela twila ta' differimenti u li kienet ilha pendenti ghal aktar minn hmistax-il sena ma kinitx bi ksur tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea.

Taht dan il-profil, mal-moghdija taz-zmien il-Kummissjoni u l-Qorti Ewropea stabbilew certu fatturi li ghandhom jigu meqjusa biex jigi determinati jekk kienx hemm dewmien irragonevoli jew le. Dawn il-fatturi jinkludu: (a) in-natura u / jew komplessita` tal-kaz in kwistjoni; (b) l-imgieba processwali tal-partijiet fil-kawza; u (c) il-mod kif dawk il-proceduri gew trattati u kondotti mill-awtorita` gudizzjarja stess. Dawn il-kriterji gew applikati wkoll mill-Qrati taghna (ara *Francis Said vs. Avukat Generali* deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-12 ta' Frar 2010 u *Nazzareno sive Reno Zarb vs. Avukat Generali* deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fil-31 ta' Ottubru 2003).

Illi certament li sabiex dina l-Onorabbli Qorti tkun tista' tikkunsidra b'mod serju t-talba tar-rikorrenti, jinkombi fuq l-istess rikorrenti li tipprova illi mhux biss il-kaz tieghu qed idum pendenti izda li tali dewmien huwa intiz sabiez jizvantaggjah fit-tgawdija tad-drittijiet tieghu skond il-Ligi.

Illi in vista tas-suespost ma hemm l-ebda ksur tad-dritt ghal smigh xieraq kif protett mill-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja.

3. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

4. Bl-ispejjez kontra r-rikorrenti."

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti;

Rat l-atti proċesswali allegati in atti tal-kawża numru 144/2016 fl-ismijiet L-Avukat Dr. Cedric Mifsud a nom u in rappreżentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passaport Russu Numru 713727239 vs L-Agenzija Identita Malta et;

Qrat ix-xhieda fil-kawża;

Rat il-verbal tal-udjenza tal-20 ta' Mejju 2021 fejn il-kawża tħalliet għal-lum għas-sentenza.

Punti ta' fatti

1. B'dan l-ilment kostituzzjonali, ir-Rikorrenti qed isostni li sofra minn ksur tad-drittijiet fundamentali tiegħu għal smiegħ xieraq fi żmien raġjonevoli protett bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u bl-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem.

2. Dan il-ksur reklamat seħħ fil-konfront tar-Rikorrenti minħabba li t-tul ta' żmien li qiegħed jittieħed sabiex jiġu konklużi l-proċeduri ċivili li huwa istitwixxa ai termini tal-Artikolu 469A tal-Kap. 12 bin-numru 144/2016 u fl-ismijiet *L-Avukat Dr. Cedric Mifsud a nom u in rappreżentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passport Russu Numru 713727239 vs L-Agenzija Identita Malta et*, huwa irraġonevoli;

Punti ta' Liġi

3. Qabel ma din il-Qorti tispjega fid-dettal l-punti ta' liġi dwar dewmien irraġjonevoli f'kawżi kif evolvew mal-mhedda taż-żmien minn numru kbir tas-Sentenzi ċitati, ikun utli li nistaqsu għalfejn huwa importanti l-prinċipju imħares minn artikoli 39 u 6 tal-Kostituzzjoni u Konvenzjoni rispettivament. Din il-Qorti issib li l-aktar spjegazzjoni ċara u konċiża hija dik li tinsab fir-Rapport tal-**EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION) REPORT ON THE EFFECTIVENESS OF NATIONAL REMEDIES IN RESPECT OF EXCESSIVE LENGTH OF PROCEEDINGS kif adottat mill-Kummissjoni ta' Venezia by the fid-69 Sessjoni Plenarja (Venice, 15-16 December 2006 pg 5)**. F'dan ir-rapport jingħad li "*In requiring cases to be heard within a "reasonable time", the Convention underlines the importance of administering justice without delays which might jeopardise its effectiveness and credibility. Excessive delays in the administration of justice constitute an important danger, in particular for the respect of the rule of law".*

4. Skont l-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea "*Fid-deċiżjoni tad-drittijiet ċivili u tal-obbligi tiegħu ..., kulħadd huwa ntitolat għal smiegħ ... fi żmien raġonevoli ...*".

5. L-istess jistipula l-artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni li "*Kull qorti jew awtorità oħra ġudikanti mwaqqfa b'liġi għad-deċiżjoni dwar l-eżistenza jew l-estensjoni ta' drittijiet jew obbligi ċivili għandha tkun indipendenti u imparzjali; u meta l-proċeduri għal deċiżjoni bħal dik huma mibdija minn xi*

persuna quddiem qorti jew awtorità oħra ġudikanti bħal dik, il-każ għandu jiġi mogħti smigħ xieraq għeluq żmien raġonevoli."

6. Iż-żmien raġonevoli tal-proċedimenti huwa wieħed mill-aktar garanziji proċedurali importanti tad-drittijiet fundamentali għall-proċess ġust imnaqqax fl-Artikolu 6 § 1 tal-Konvenzjoni u l-artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni.

7. L-Artikolu 6 § 1 jobbliga lill-Istati Membri sabiex jorganizzaw is-sistemi legali u ġudizzjarji tagħhom b'mod li l-qrati tagħhom ikunu jistgħu jikkonformaw ma' dan ir-rekwiżit hemm impost. Dan jiġifieri li l-Qrati nazzjonali jkunu kapaċi jiggarantixxu lill-kullħadd id-dritt għal deċiżjoni finali fuq kwistjonijiet ta' drittijiet u obbligi ċivili fi żmien raġonevoli (**Comingersoll S.A. v. Portugal [GC], § 24; Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania [GC], § 142**).

8. Dan l-obbligu japplika wkoll għall-Qrati Kostituzzjonali, għalkemm b'interpretazzjoni differenti tenut kont tal-irwol tagħhom, bħala ghassiesa tal-Kostituzzjoni, li jqisu n-natura u l-importanza tal-każ f'termini politiċi u soċjali (**Süssmann v. Germany**, **§ 56; Voggenreiter v. Germany §§ 51-52; Oršuš and Others v. Croatia [GC], § 109**).

9. Kif jingħad fir-*Report of the European Commission on the Efficiency of Justice (CEPEJ)*, b'dan l-obbligu is-sistemi ġudizzjarji ġew tassew mogħtija għan ġdid: li jipproċessaw kull każ "*within an optimum and foreseeable timeframe*" (**CEPEJ(2004)19REV2, p. 3**).

10. F'dan is-sens il-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem (QEBD) kemm-il darba saħqet fuq l-importanza li l-ġustizzja tiġi amministrata mingħajr dewmien li jista' jqiegħed l-effettivitá u l-kredibilitá tagħha fil-periklu (**H. v. France, § 58; Katte Klitsche de la Grange v. Italy, § 61; Scordino v. Italy (no 1) [GC], § 224)**. Stat Kontraenti li nstab li vvjola dan ir-rekwiżit frekwentament u ħoloq kumulu ta' vjolazzjonijiet identiċi, ġie kemm -il darba meqjus mill-QEBD bħala Stat li jħaddan prattika inkompatibbli mal-Konvenzjoni. Dan għaliex tali vjolazzjonijiet jirriflettu sitwazzjoni kontinwa li għadha ma ġietx rimedjata u li għalhekk qed iċċaħħad il-partijiet min rimedju domestiku. Il-QEBD qieset tali ċirkostanza bħala waħda li tikkostitwixxi ksur aggravanti tal-Artikolu 6 § 1 tal-Konvenzjoni (ara **Bottazzi v. Italy [GC], § 22; Scordino v. Italy (no 1) [GC], § 225**).

11. Il-ġurisprudenza tal-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem (QEDB) kif riflessa fil-ġurisprudenza kostanti tal-Qrati Maltin, stabbilit il-prinċipji li għandhom jiddeterminaw it-tul taż-żmien tal-proċedimenti u l-kriterji indikattivi tar-raġjonevolezza ta' dan it-tul taż-żmien.

Id-determinazzjoni tat-tul taż-żmien tal-proċedimenti

12. *Id-dies a quo* tal-kejl tar-raġonevolezza taż-żmien fil-każ ta' proċeduri ċivili huwa d-data li fiha l-ilment jew talba tiġi indirizzata quddiem il-Qorti domestika f'forma preskritta mill-liġi applikabbli (**Poiss v. Austria**, § 50; **Bock v. Germany**, § 35; **Portington v. Greece** §20). Ġie iżda

aċċettat f'ċertu ċirkostanzi eċċezzjonali li l-perjodu tal-kejl tar-raġonevolezza taż-żmien għandu jibda jiddekorri qabel id-data li fiha l-applikant jippreżenta l-att li bih jibda l-proċeduri quddiem Qorti kontenzjuża (**Golder v. the United Kingdom, § 32 in fine; Erkner and Hofauer v. Austria, § 64; Vilho Eskelinen and Others v. Finland [GC], § 65**). Dan meta, ad eżempju, azzjoni partikolari tkun teħtieġ li, qabel ma tiġi hekk istitwita, jittieħdu ċerti passi proċedurali preliminari (**Blake v. the United Kingdom**, § 40; **Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], §§ 207-208, u Koziy v. Ukraine, § 25**) jew ikun hemm impost bħala pre-rekwiżit l-obbligu li tiġi sottomessa applikazzjoni lil xi Awtoritá amministrattiva. F'dak il-każ il-perjodu tal-kejl tar-raġonevolezza taż-żmien għandu jinkludi wkoll din il-proċedura amministrattiva preliminari mandatorja (**König v. Germany, § 98; X v. France, § 31; Schouten and Meldrum v. the Netherlands, § 62; Kress v. France [GC], § 90; Siermiński v. Poland § 65**).

13. L-Artikolu 6 § 1 jista' huwa ukoll applikabbli fi proċeduri li, għalkemm ma humiex kompletament ġudizzjarji fin-natura tagħhom, huma madanakollu marbuta mill-qrib ma' superviżjoni minn korp ġudizzjarju. Dan kien il-każ, pereżempju, fi proċedura għall-qasma ta' patrimonju li tmexxiet fuq bażi mhux kontenzjuża quddiem żewġ nutara, iżda ġiet ordnata u approvata minn Qorti (**Siegel v. Franza**, **§§33-38**). It-tul tal-proċedura quddiem in-nutara għalhekk ġie kkunsidrat fil-kalkolu taż-żmien raġonevoli.

14. Il-punt tat-tluq minn meta jitkejjel iż-żmien rilevanti huwa l-mument fejn l-ilment in disputa jkun ġie solvut b'Sentenza li tkun definittiva, finali u eżegwita (**Poiss v. Austria, § 50; Blake v. the United Kingdom §40**). Dan iż-żmien għalhekk ikopri wkoll l-istadju tal-appell (**König v. Germany, § 98 in fine; Kudła v. Poland §122**) u ma jeskludix l-istadji susegwenti s-Sentenza fuq il-mertu (**Robins v. the United Kingdom**, **§§ 28-29**). Jekk Qorti tiddeċiedi li tikkunsidra t-talbiet tal-persuna separatament, it-tmiem tal-proċeduri civili ġie determinat bħala dak il-mument fejn it-talbiet kollha jkunu ġew ikkunsidrati (**Makarova v. Russia § 35; Silva Pontes v. Portugal §33**)

15. L-eżekuzzjoni ta' Sentenza mogħtija minn Qorti hija meqjusa bħala parti integrali tal-proċeduri għall-finijiet ta' kalkolu taż-żmien rilevanti fit-termini tal-Artikolu 6 (**Martins Moreira v. Portugal, § 44; Silva Pontes v. Portugal, § 33; Di Pede v. Italy, § 24; Hornsby v. Greece §40**). Iż-żmien ma jieqafx għaddej sakemm id-dritt asserit fil-proċeduri jsir effettiv (**Estima Jorge v. Portugal**, **§§ 36-38**). Proċeduri quddiem Qorti Kostituzzjonali jistgħu jittieħdu in konsiderazzjoni fejn, għalkemm ma jkollhiex ġurisdizzjoni biex tiddeċiedi fuq il-mertu, is-sentenza mogħtija minnha taffettwa r-riżoluzzjoni tat-tilwima pendenti quddiem qrati ordinarji (**Deumeland v. Germany**, § 77; **Pammel v. Germany**, §§ 51-57; **Süssmann v. Germany**, § 39).

16. Fil-każ ta' ntervent ta' terzi fi proceduri ċivili, issir distinzjoni skont jekk it-terz in kwistjoni intervjeniex fil-proceduri domestiċi f'ismu stess jew

bħala werriet. Fil-każ tal-ewwel, il-perjodu għandu jiġi kkunsidrat li jibda jiddekorri mid-data li fiha t-terz intervjena fil-proċeduri. Fil-każ tat-tieni, it-terz jista', fil-kwalitá tiegħu ta' werriet, jilmenta dwar it-tul kollu tal-proċeduri (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], § 220**).

<u>Determinazzjoni tar-raġonevolezza taż-żmien</u>

17. Kif ġie kemm il-darba affermat, ir-raġjonevolezza taż-żmien meħud fis-smigħ ta' kawża għandu jiġi determinat f'kull każ speċifiku fid-dawl taċ-ċirkostanzi kollha tiegħu "*magħdudin flimkien b'effett kumulattiv*" u globali (**Anton Camilleri vs Avukat Generali, Qorti Kostituzzjonali, 1 ta' Frar 2016; (Frydlender v. France [GC], § 43); Obermeier v. Austria, § 72; Comingersoll S.A. v. Portugal [GC], § 23; Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], § 214**).

18. Tabilħaqq il-proċeduri kollha għandhom jittieħdu in konsiderazzjoni (**König v. Germany, § 98**). Ċertu tul fi stadji differenti tal-proċeduri jista', fih innifsu, ma jitqiesx bħala irraġonevoli. Iżda meta meqjus komplessivament u b'mod kumulattiv, jista' jirriżulta in eċċess tar-rekwiżit taż-żmien raġonevoli sanċit fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni (**Deumeland v. Germany**, § 90; **Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland [GC], §§ 210-11**). Dewmien fi stadju partikulari tal-proċeduri jista' jkun permissibli sakemm it-tul kollu tal-proċedimenti ma jkunx eċċessiv (**Pretto and Others v. Italy, § 37**).

19. Ġie stabbilit li dan ir-rekwiżit ta' żmien raġonevoli sanċit fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni m'għandux jimmina l-prinċipju ġenerali tal-amministrazzjoni xierqa tal-ġustizzja, wkoll stabbilit b'dan l-artikolu. Għandu għalhekk jintlaħaq bilanċ ġust bejn id-diversi aspetti varji ta' dan ir-rekwiżit fundamentali (**Boddaert v. Belgium ċitata supra § 39; ara wkoll Raymond Bonnici et vs Avukat Generali, Qorti Kostituzzjonali, 2 ta' Marzu 2015, para 27**).

20. Sabiex jiġi żgurat dan il-bilanċ, fil-kejl tagħha tar-raġjonevolezza taż-żmien il-Qorti Ewropea, u bl-istess mod il-Qrati tagħna, konsistentement qieset iċ-ċirkostanzi individwali u partikolari tal-każ fid-dawl ta' erba' kriterji ġenerali (ara fost ħafna oħrajn **Kurzac v. Poland § 30; Comingersoll S.A. v. Portugal [GC]; Frydlender v. France [GC], § 43; Sürmeli v. Germany [GC], § 128; Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania [GC], § 143; Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], § 209**). Dawn huma:

(i) il-kumplessità tal-każ;

(ii) il-kondotta tal-parti li qed tilmenta;

(iii) il-kondotta tal-awtorijiet kompetenti, jiġifieri l-azzjonijiet tal-qorti in kwistjoni u tal-awtoritajiet governattivi oħra involuti fil-proċess;

(iv) l-importanza tal-każ għall-individwu;

Il-Kumplessitá tal-każ

21. Il-kumplessitá tal-każ tista' tinsorġi kemm minħabba kwistjoniijiet fattwali u proċedurali kif ukoll minħabba kwistjonijiet legali (**Katte Klitsche de la Grange v. Italy**, § 55; **Papachelas v. Greece [GC], § 39**). Każ jitqies fattwalment u/jew proċeduralment kumpless meta jinvolvi numru kbir ta' partijiet (**H. v. the United Kingdom, § 72**) jew il-produzzjoni ta' volum kbir ta' provi u/jew numru kbir ta' smiegħ ta' xhieda (**Humen v. Poland [GC], § 63**) jew ikun jenħtieġ numru kbir ta' rapporti peritali (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC] (§ 210**). Każ jitqies legalment kumpless minħabba nuqqas ta' preċedent fuq livell nazzjonali, jew il-ħtieġa li tintalab deċiżjoni mill-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewopea dwar kwistjonijiet relatati mal-interpretazzjoni tal-liġi Ewropea (**Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland [GC], § 212**). Ġie stabbilit ukoll li anki jekk l-każ fih nnifsu ma jkunx partikolarment kumpless, in-nuqqas ta' kjarezza u prevedibbiltá fil-liġi jista' wkoll jagħmel l-eżami diffiċli u deċiżivament jikkontribwixxi għad-dewmien tal-proċeduri (**Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania [GC], § 150**).

22. Il-QEBD irrikonoxxiet li każijiet kumplessi jenħtieġu aktar żmien biex jiġu konklużi (**Tierce v. San Marino § 31**). Hija madanakollu stqarret li l-kumplessitá fiha nnifisha mhux neċessarjament tiġġustifika proċedimenti twal li xorta jistgħu jwasslu għal vjolazzjoni tar-rekwiżit taż-żmien

raġjonevoli (**Matoń vs Poland**, **QEBD, 9 ta' Ġunju 2009, §30; Rutkowski and Others v. Poland, QEBD, 7 ta' Lulju 2015, § 137**). Difatti fil-każ **Cipolletta v. Italy** il-QEBD, għalkemm għarfet il-kumplessitá ta' proċeduri ta' insolvenza, sabet li tul ta' madwar ħamsa u għoxrin sena u sitt xhur ma jissodisfax ir-rekwiżit ta' "żmien raġonevoli" (ara §44). Tabilħaqq **il-kumplessitá waħidha tal-każ ma twassalx sabiex kwalunkwe dewmien jitqies bħala raġonevoli** (**Ferrantelli u Santangelo vs Italy, QEBD, 7 ta' Awwissu 1996, § 42**).

<u>Il-kondotta tal-parti li qed tilmenta</u>

23. Il-QEBD tikkonsidra li l-persuna konċernata hija meħtieġa biss li turi diliġenza fit-twettiq tal-każ tagħha, li żżomm lura milli tuża tattiċi ta' dewmien u li tużuffruwixxi ruħha mill-azzjonijiet disponibbli fil-liġi domestika għat-tqassir tal-proċeduri. Iżda ma hija taħt l-ebda dmir li tieħu azzjoni li ma hiex adattata għal dak il-għan (**Unión Alimentaria Sanders SA vs Spain**, **QEBD, 7 ta' Lulju 1989, § 35**).

24. L-Artikolu 6§1 ma jeħtieġx li l-parti li qed tilmenta tikkopera b'mod attiv ma' l-awtoritajiet ġudizzjarji biex tħaffef il-proċeduri. Lanqas ma titqies responsabbli għad-dewmien fejn tkun għamlet użu sħiħ mir-rimedji domestiċi disponibbli għaliha (**Erkner and Hofauer v. Austria § 68)** jew minħabba l-konsegwenzi marbuta mal-kundizzjoni medika tagħha (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], § 211**). Ġie stabbilit iżda li tali

kondotta, għalkemm ma titfax ħtija fuq l-parti konċernata għad-dewmien kawżat, "***għandha jkollha relevanza għal-likwidazzjoni tal-kumpens lilhom dovut***" (**Iris Cassar et vs. Avukat Ġenerali**, **Qorti Kostituzzjonali, 27 ta' Marzu 2015**).

25. L-Awtoritajiet nazzjonali minn naħa tagħhom lanqas ma jistgħu jinżammu responsabbli għal-dewmien ikkawżat b'riżultat ta' dan l-aġir (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania** [GC], § 211). Tabilħaqq, il-kondotta tal-parti li qed tilmenta għandha tiġi kkunsidrata fid-determinazzjoni tar-rekwiżit taż-żmien raġjonevoli impost fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni għaliex tikkostitwixxi fatt oġġettiv li l-istat m'għandux kontroll fuqha u li għalhekk ma jistax jiġi attribwit lilu (**Poiss v. Austria § 57**; **Wiesinger vs Austria § 57; Humen v. Poland [GC], § 66**).

26. Iżda kif ritenut, "*filwaqt li l-Istat ma jaħtix ta' ksur ta' d-dritt għal smigħ xieraq minħabba l-għamil jew dewmien imnissel mill-parti li kontra tagħha l-applikant iressaq proċeduri ċivili, jew minħabba n-nuqqas ta' tħabrik minn avukat maħtur għall-applikant ukoll jekk bil-benefiċċju tal-għajnuna legali, "in non-criminal cases, States have been held responsible for delays in civil and administrative courts in performing routine registry tasks, in the conduct of the hearing by the court... and for delays caused by lack of co-ordination between administrative authorities*" *(Harris, O'Boyle & Warbrick Op. cit., paġ. 225)*" (**Nicholas Debono et vs Registratur Prinċipali tal-**

Qrati tal-Ġustizzja et, Prim' Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali), 29 ta' April 2003);

27. Ġie fil-fatt stabbilit li l-istat ma jistax jinqeda bl-imġieba tal-applikant sabiex jiġġustifika perjodi ta' inattivitá. Huwa meħtieġ għalhekk li l-kondotta tal-qrati f'dan ir-rigward tiġi analizzata. Dan jiġifieri li jiġu eżaminati l-azzjonijiet u l-miżuri li ħadu l-Qrati sabiex iħeġġu l-partijiet fil-proċeduri iwettqu b'mod attiv id-dmirijiet proċedurali tagħhom. Il-QEBD irriteniet f'ikar minn okkażjoni waħda li l-Qrati domestiċi ma jistgħux jibqgħu indifferenti għall-abbuż mill-partijiet tad-drittijiet proċedurali u dewmien persistenti fil-proċeduri: l-attitudni tal-partijiet ma teżonerax lill-Qrati mid-dmir tagħhom li jiżguraw is-smiegħ xieraq tal-proċess ġudizzjarju għeluq żmien raġonevoli impost fl-artikolu 6 § 1 (**Pafitis and Others v. Greece § 93; Tierce v. San Marino § 31; Sürmeli v. Germany [GC] § 129; Guincho v. Portugal §32; Buchholz v. Germany §50; Capuano v. Italy §§24-25; Baraona v. Portugal §48; Martins Moreira v. Portugal §46; Neves e Silva v. Portugal §43; Union Alimentaria Sanders S.A. v. Spain §§34; Vernillo v. France §30; Scopelliti v. Italy §25; Ciricosta and Viola v. Italy §30; Mincheva v. Bulgaria § 68**) (ara t-tielet kriterju aktar l-isfel).

28. Eżempji li jikkonċernaw il-kondotta tal-parti li qed tilmenta jinkludu s-segwenti:

a. nuqqas ta' ħeġġa mill-partijiet biex jippreżentaw is-sottomissjonijiet tagħhom. Dan in-nuqqas ġie meqjus bħala kontributur deċiżiv għad-dewmien fil-proċeduri (**Vernillo v. France**, **§ 34**);
b. bidliet frekwenti u ripetuti tal-avukat difensur (**König v. Germany**, **§103**);
c. talbiet jew omissjonijiet li jħallu impatt fuq it-tmexxija tal-proċeduri (**Acquaviva v. France § 61**);
d. nuqqas ta' diliġenza fil-passi proċedurali meħuda (**Keaney v. Ireland**, **§ 95**);
e. tentattivi biex tiġi żgurata transazzjoni tal-kawża barra l-Qorti (*out-of-court settlement*) (**Pizzetti v. Italy**, § 18; **Laino v. Italy [GC], § 22**);
f. proċeduri istitwiti erronjament quddiem qorti nieqsa mill-ġurisdizzjoni (**Beaumartin v. France**, **§ 33**);
g. litigazzjoni kontenzjuża esternata bil-preżentata ta' għadd konsiderevoli ta' rikorsi bi pretensjonijiet addizzjonali (**Pereira da Silva v. Portugal, §§ 76-79**).

<u>Il-kondotta tal-Awtoritajiet kompetenti</u>

29. L-Istat huwa responsabbli għall-awtoritajiet kollha tiegħu: mhux biss għall-organi ġudizzjarji, iżda għall-istituzzjonijiet pubbliċi kollha (**Martins Moreira v. Portugal, § 60**). Dewmien attribwibbli lill-Istat biss jiġġustifika sejbien ta' vjolazzjoni tal-artikolu 6 § 1 minħabba nuqqas ta' konformitá

mar-rekwiżit taż-żmien raġonevoli (**Buchholz v. Germany** §**49; Papageorgiou v. Greece § 40; Humen v. Poland [GC], § 66).**

30. Kif sewwa rriteniet il-Qorti Kostituzzjonali fil-kawża **John Bugeja vs L-Avukat Generali et**, **11 ta' Awwissu 2003**:

"*d-dritt fundamentali ta' l-individwu li jkollu l-kawza tieghu mismugha u finalizzata eghluq iz-zmien ragonevoli, jimponi tassattivament fuq l-istat, li jrid josserva s-Saltna tad-Dritt, l-obbligu li jkollu fis-sehh sistema efficjenti t' amministrazzjoni tal-gustizzja. Il-gudikatura tifforma t-tielet kolonna li fuqha hu mibni l-Istat. Fis-sistema taghna, huma z-zewg kolonni l-ohra ta' l-istat, cjoe` l-ezekuttiv u l-legislattiv, li ghandhom obbligu li jipprovdu r-rizorsi, l-istrutturi u l-ghodod l-ohra kollha necessarji biex il-Qrati jkunu f' pozizzjoni li jwettqu l-gustizzja fi zmien ragonevoli.*

*Il-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem dejjem ghallmet li l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni: "…. imposes on the Contracting States the duty to organise their juridical system in such a way that the Courts can meet the requirements of this provision **Salesi vs Italy** (26/02/1993). It wishes to reaffirm the importance of administerting justice without delays which might prejudice its effectiveness and credibility **Katte Klitsche de la Grange vs Italy** (27/10/1994) – (ara A.P. vs Italy 28/07/1999 Application 35265/97 – para. 18).*" (emfażi u sottolinear ta' din il-Qorti) (ara wkoll **Von Maltzan and Others v. Germany** (**dec.) [GC], § 132**).

31. Ġie madanakollu stabbilit li "*Dewmien li jista' jiġi attribwit għall-Istat jeħtieġ li jitqies (QEDB, Buchholz vs Germany paragrafu 49. Ara wkoll QEDB, Yagtzilar u oħrajn vs Il-Greċja, Nru 41727/98, is-6 ta' Diċembru 2001), iżda l-attribuzzjoni tar-responsabbiltà għandha tkun ikkunsidrata bir-reqqa. Pereżempju, dewmien fil-proċedimenti li jirriżulta mir-riferiment ta' mistoqsija lill-Qorti tal-Ġustizzja tal-Unjoni Ewropea għal deċiżjoni preliminari mhuwiex ħtija tal-istat (QEDB, Pafitis u oħrajn vs Il-Greċja, Nru 20323/92, 26 ta' Frar 1998, paragrafu 95). Madankollu, ir-responsabbiltà ewlenija għall-preparament ta' każ u għat-tmexxija mgħaġġla tas-smigħ tal-kawża taqa' taħt l-imħallef (QEDB, Capuano vs L-Italja, Nru 9381/81, 25 ta' Ġunju 1987, paragrafi 30-31).*

32. Difatti ġie stabbilit li r-responabbilitá ta' dewmien kaġunat minn differimenti minħabba nuqqas ta' attendenza tal-persuni rilevanti (bħal xhieda, ko-akkużati u rappreżentanti legali) taqa' fuq il-Qrati nazzjonali (**Tychko v. Russja**, **§ 68; ara wkoll Andrew Ellul Sullivan et vs L-Avukat Ġenerali tar-Repubblika et, Qorti Kostituzzjonali, 18 ta' Ġunju 2008**). Ġie stabbilit ukoll, kif ġia ingħad fil-kunsiderazzjoni tal-kriterju preċedenti, li l-attitudni passiva tal-partijiet ma jeħlisx lil Qrati mill-obbligu li jiżguraw is-smiegħ tal-proċess ġudizzjarju għeluq żmien raġonevoli kif rikjest fl-artikolu 6 § 1 (ara sentenzi ġia ċitati supra). L-istess huwa l-każ għad-dewmin kawżat mill-ħtieġa ta' perizja teknika: "*minkejja l-apatija tal-partijiet infushom u tal-bosta periti li gew mahtura tul is-snin f'dawn il-kawzi, kien il-poter-dover tal-Qorti illi tizgura li tali dewmien ma jigix permess. Kif spiss*

sahqu l-qrati taghna, fl-ahhar mill-ahhar id-dmir jibqa' tal-Qorti li ma tippermetti lil hadd mill-partijiet, inkluzi d-difensuri, li jabbuzaw mill-process gudizzjarju u fl-istess waqt tizgura li l-periti gudizzjarji jaqdu dmirijiethom fi zmien ragjonevoli minghajr il-htiega li toqoghod tistenna lill-partijiet biex jattirawlha l-attenzjoni (***PA Joseph Gatt et v. L-intimat, 29/07/2013 [deciza mill-Qorti tal-Appell fit-28 ta' Frar 2014*** *ara* ***ukoll Zakkarija Calleja vs. Avukat Ġenerali, Qorti Kostituzzjonali, 29 ta' Lulju 2013; ara wkoll Capuano v. Italy §§ 30-31; Versini v. France § 29; Sürmeli v. Germany [GC], § 129)***. *Il-QEDB sabet li bidliet ripetuti tal-imħallef "ma jistgħux jeżoneraw l-Istat, li huwa responsabbli sabiex jiżgura li l-amministrazzjoni tal-ġustizzja tkun organizzata sew" (QEDB, Lechner u Hess vs L-Awstrija, Nru 9316/81, 23 ta' April 1987, paragrafu 58). Bl-istess mod, "tagħbija żejda kronika" ta' każijiet ma tiġġustifikax proċedimenti eċċessivament twal (QEDB, Probstmeier vs Il-Ġermanja, Nru 20950/92, 1 ta' Lulju 1997, paragrafu 64). L-istat huwa responsabbli għall-awtoritajiet tal-istat kollha – mhux biss il-qrati (498 QEDB, Martins Moreira vs Il-Portugall, Nru 11371/85, 26 ta' Ottubru 1988, paragrafu 60.)* [Ladarba huwa fuq l-Istati Membri li jorganizzaw is-sistemi legali tagħhom b'tali mod li jiggarantixxu d-dritt għal deċiżjoni finali fi żmien raġoevoli, l-eżistenza ta' ammont eċċessiv ta' xogħol ma jistax jittieħed in konsiderazzjoni (**Vocaturo v. Italy § 17, Cappello v. Italy § 17**)]... [Madanakollu,] *Xogħol tal-qorti pendenti temporanju ma jiskattax ir-responabbiltà tal-Istat jekk jieħu azzjoni korrettiva immedjata, xierqa sabiex tipprova tirrisolvi l-prob-*

*lema (*QEDB, *Probstmeier vs Il-Ġermanja,* Nru 20950/92, 1 ta' Lulju 1997, paragrafu 64*)* [ara wkoll **Buchholz v. Germany § 51**]*. Sabiex jiġi megħlub l-ammont ta' xogħol pendenti, l-Istati jistgħu jadottaw miżuri provviżorji, bħall-għażla li jindirizzaw il-kawżi f'ordni partikolari (Milasi vs L-Italja, Nru 10527/83, il-25 ta' Ġunju 1987, paragrafu18).* [Eżempju ta' dan huwa meta jiġu indirizzati l-kawżi skont il-prioritá, l-urġenza u l-importanza tagħhom, b'mod partikolari x'ikun hemm involut għal persuni konċernati.] *Madankollu, jekk dawn l-azzjonijiet temporanji jonqsu milli jaħdmu, l-Istati jridu jadottaw miżuri iżjed effettivi sabiex tiġi indirizzata l-problema (**QEDB, Zimmermann u Steiner vs L-Isvizzera, Nru 8737/79, 13 ta' Lulju 1983, paragrafu29**)* [ara wkoll **Guincho v. Portugal § 40**]*. L-Istati għandhom ifittxu modi sabiex jiġu żgurati li s-sistemi ġudizzjarji tagħhom ma joħolqux dewmien fil-proċedimenti.*" (Manwal dwar id-dritt tal-Unjoni relatat mal-aċċess għall ġustizzja, paġna 150-151; parenteżi ta' din il-Qorti).

33. Tabilħaqq, il-fatt li tali sitwazzjonijiet ta' *backlog* saru komuni, ma jistgħax jiġġustifika t-tul eċċessiv tal-proċeduri (**Unión Alimentaria Sanders S.A. v. Spain § 40**). Barra minn hekk, l-introduzzjoni ta' riforma mmirata biex tħaffef id-determinazzjoni tal-każijiet lanqas ma jista' jiġġustifika dewmien għaliex l-Istat xorta jkun qiegħed jonqos mid-dover tiegħu li jorganizza d-dħul fis-seħħ u l-implimentazzjoni ta' dawn il-miżuri b'mod li jevitaw dan id-dewmien f'kawżi pendenti (**Fisanotti v. Italy § 22**). F'dak ir-rigward, l-adegwatezza jew le tar-rimedju domestiċi introdotti min Stat Membru biex jipprevjeni jew jipprovdi rimedju għall-problema ta'

proċeduri eċċessivament twal għandhom jiġu vvalutati fid-dawl tal-prinċipji stabbiliti mill-Qorti (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], §§ 178 et seq. and 223**).

34. L-istat inżamm ukoll responsabbli għan-nuqqas ta' konformitá mar-rekwiżit ta' żmien raġonevoli f'dawn il-każijiet:

a. fejn kien ammont eċċessiv ta' attivitá ġudizzjarja li ffokat biss fuq l-istat mentali tal-applikant għal aktar min disa' snin (**Bock v. Germany § 47**);
b. Strajk minn membri tal-Kamra tal-Avukati. Għalkemm minnu nnifsu dan ma rrendix Stat Membru responsabbli għar-rigward tar-rekwiżit taż-żmien raġonevoli, l-isforzi magħmula mill-Istat biex inaqqas kwalunkwe dewmien riżultanti minn dan l-istrike ġew kkunsidrati sabiex jiġi determinat jew dan ir-rekwiżit ġiex osservat (**Papageorgiou v. Greece § 47**).
c. Għalkemm ma hijiex il-funzjoni tal-Qorti li tanalizza l- mod li bih il-qrati nazzjonali nterpretaw u applikaw il-liġi domestika, ġie meqjus li t-tħassir min qrati superjuri ta' deċiżjonijiet ta' qrati inferjuri u r-rinviju tal-każ lura lilhom huwa ġeneralment dovut għall-iżbalji mwettqa mill-istess qrati inferjuri. Ir-ripetizzjoni ta' sentenzi konsegwenza ta' dawn l-iżbalji tindika nuqqas fis-sistema ġudizzjarja (**Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania [GC], § 147**).

35. Jista' jirriżulta min eżami komplessiv tal-proċeduri kollha li, l-awtoritajiet nazzjonali, għalkemm ikunu tqiesu responsabbli għal ċerti difetti proċedurali li kkawżaw dewmien fil-proċedimenti, jkunu xorta kkonformaw mad-dmir tagħhom li jisimgħu il-każ egħluq iż-żmien raġonevoli skont l-Artikolu 6 (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], § 211**).

36. Il-kondotta ta' Qorti Kostituzzjonali wkoll tiġi eżaminata billi, kif ġia ingħad, hija wkoll marbuta bl-obbligu mpost fl-artikolu 6§1, għalkemm b'interpretazzjoni differenti. Għal eżempju ta' proċeduri irraġonevolent twal quddiem qorti kostituzzjonali, ara s-sentenza **Project-Trade d.o.o. v. Croatia**, **§§ 101-102**.

<u>X'hemm involut għall-persuna li qed tilmenta</u>

37. Ċerti fatturi partikolari li jinvolvu lill-applikant jistgħu jenħtieġu l-applikazzjoni ta' standards iktar rigorużi biex jiġi assigurat li l-proċeduri jingħataw prijoritá, jiġu trattati b'urġenza u ndirizzati b'iżjed ħeffa.

Għandu għalhekk jitqies jekk l-awtoritajiet applikawx din id-diliġenza speċjali fil-konsiderazzjoni tar-raġonevolezza tat-tul tal-proċeduri (**Abdoella v. the Netherlands ċitata supra § 24; Starokadomskiy v. Russia (no. 2), 13 ta' Marzu 2014, §§ 70-71**).

38. Każijiet fejn ġie stabbilit li kellu jiġi applikat diliġenza speċjali minħabba dak li kien hemm involut għal persuna li qed tilmenta jinkludu s-segwenti:

1. fejn l-applikant huwa afflit b'mard ta' theddid għal ħajja u/jew etá avvanzata (***X vs France*** **§§ 45 u 47; Pailot v. France § 68; A. and Others v. Denmark §§ 78-81**);
2. każijiet li jikkonċernaw it-tfal bħal kustodja (**Hokkanen vs Finland § 72**; **Niederböster v. Germany § 39**) jew rimozzjoni illeċta ta' minuri minħabba li d-dewmien jista' effettivament jiddetermina l-eżitu tal-każ (**Hoholm vs Slovakia § 51**). Dan speċjalment fejn it-trapass ta' żmien jikkaġuna konsegwenzi irriversibli fir-relazzjoni bejn il-ġenitur u l-wild (**Tsikakis v. Germany §§ 64 and 68**). Każijiet li jikkonċernaw ir-responsabbilitá tal-ġenituri u d-drittijiet ta' aċċess ukoll jitolbu spedizzjoni partikolari (**Paulsen-Medalen and Svensson v. Sweden § 39; Laino v. Italy [GC] § 22**).
3. kawżi li jikkonċernaw tilwim relatat ma' pensjonijiet (**Borgese v. Italy § 18**)), inkluż pensjoni ta' disabilitá (**Mocié v. France** § 22) jew ma' mpjieg (**Vocaturo vs Italy § 17; Bauer vs Slovenia §19; Ruotolo v. Italy § 17; u Frydlender v. France [GC] § 45**) – bħal jekk il-kwistjoni involuta tirrigwarda aċċess għal professjoni liberali (**Thlimmenos v. Greece [GC] §§ 60 u 62**), l-għajxien professjonali kollu tal-applikant (**König v. Germany § 111**), il-kontinwazzjoni tal-okkupazzjoni tal-applikant (**Garcia v. France § 14**), appell kontra tkeċċija (**Buchholz v. Germany** § 52; **Frydlender v. France [GC] § 45**), is-sospensjoni tal-applikant (**Obermeier v. Austria § 72**), *transfers* (**Sartory v. France § 34**) jew *reinstatements* (**Ruotolo v.**

Italy § 117), jew fejn l-ammont mitlub huwa ta' importanza vitali għall-applikant (**Doustaly v. France § 48**).

4. kawżi li jikkonċernaw stat ċivili, bħal dawk għal dikjarazzjoni jew ċaħda ta' paternitá (**Mikulić vs Croatia § 44; Bock v. Germany § 49; Laino v. Italy [GC] § 18**).
5. Ilmenti mressqa minn individwi li jallegaw li ġew soġġetti għal vjolenza minn uffiċjali tal-pulizija (**Caloc v. France § 120**).
6. Azzjonjiet ta' danni riżultanti minn ħsara fiżika fuq persuna ta' etá avvanzata (**Codarcea v. Romania § 89**).
7. Azzjoni rigwardanti l-ħarisen tad-dritt tal-edukazzjoni (**Oršuš and Others v. Croatia [GC] § 109**).

39. Minn naħa l-oħra ġie stabbilit li ma kienetx meħtieġa diliġenza speċjali f'proċeduri għad danni mġarrba konsegwenza ta' inċident tat-traffiku (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania [GC], § 213**).

<u>Meta issir valutazzjoni globali u ġenerali</u>

40. Ġie stabbilit li meta, wara analiżi ta' kull wieħed mill-erba kriterji deskritti hawn fuq, jibqa impossibbli li jiġi konkluż jekk iż-żmien raġonevoli ta' proċedimenti kienx osservat f'każ speċifiku, jista' jiġi applikat kriterju addizzjonali. Dan huwa l-evalwazzjoni globali tat-tul kollu tal-proċedimenti fil-każ tenut kont tal-kriterji kollha eżaminati (**Obermeier v. Austria § 72; Manzoni v. Italy § 18; Laghouati and Others v. Luxembourg § 33**).

41. Ġie stabbilit ulterjorment li f'każ li l-kriterji għal valutazzjoni tar-raġonevolezza taż-żmien fi proċeduri ċivili jkunu intimament relatati, il-Qorti tagħmel ukoll valutazzjoni ġenerali (**Konig v. the Federal Republic of Germany (merits) §§105 and 111; Buchholz v. the Federal Republic of Germany §63; Zimmermann and Steiner v. Switzerland §32; Pretto and others v. Italy §37; Guincho v. Portugal §41**).

42. Għalhekk, l-imġieba tal-partijiet tista żżid il-kumplessitá tal-proċeduri filwaqt li s-sinjifikat tal-eżitu għall-applikant jimmerita diliġenza speċjali eżerċitata mill-awtoritajiet. F'xi każijiet ċertu dewmien sostanzjali ġie perċepiet bħala normali. Madankollu fil-valutazzjoni ġenerali tagħha il-Qorti sabet ksur taż-żmien raġonevoli sanċit fl-artikolu 6 § 1 meta ħadet in konsiderazzjoni is-segwenti:

a. It-tul tal-proċedimenti, meqjus fih innifsu u b'mod ġenerali, speċjalment jekk il-Gvern konvenut ma pprovda l-ebda spjegazzjoni (**Obermeier v. Austria §72 Editions; Periscope v. France §44; Messina v. Italy §28; Darnell v. the United Kingdom §21; Allenet de Ribemont v. France §57**);
b. L-Istat konċernat jirrikonoxxi li huwa fit-tort (**Darnell v. the United Kingdom §20**);
c. Eżitu tal-proċedimenti, għallinqas fil-każ ta' *out-of-court settlement* (**Cormio v. Italy §§16-17**);
d. Il-proporzjon tat-tul kollu tal-proċedimenti tal-każ man-numru tal-istanzi tal-qrati li quddiemhom il-każ ġie mistħarreġ (**Cesarini v. Italy**

§20 (tliet istanzi); Salerno v. Italy §21 (tliet istanzi); Abdoella v. the Netherlands §22 (ħames istanzi); Olsson v. Sweden (No. 2) §§105 and 106 (tliet istanzi); Raimondo v. Italy §44 (żewġ istanzi) Vendittelli v. Italy §29; Hokkanen v. Finland §72 (tliet istanzi);

e. Dewmien riżultanti min difetti proċedurali minkejja li l-awtoritajiet nazzjonali setgħu baqgħu attivi matul il-proċeduri kollha (**Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania** [**GC], § 213**);

f. Ġie wkoll stabbilit bħala mhux aċċettabli proċeduri milquta b'perjodi twal ta' staġnar bla ma tiġi mogħtija ebda spjegazzjoni (**Beaumartin v. France, § 33**).

43. L-istudju mis-CEPEJ dwar id-dewmien tal-proċeduri kif ibbażata fuq il-ġurisprudenza tal-QEBD jagħtu linji gwida fuq dan ir-rekwiżit ta' żmien raġonevoli.

44. Ġie ritenut li, fil-prinċipju, sena għal kull istanza tal-qorti tista' titqies bħala żmien raġonevoli (**Obasa v. the United Kingdom § 35**). Anke sena u nofs ġie meqjus bħala żmien raġonevoli (**Satakunnan Markkinaporssi Oy and Satamedia Oy v. Finland § 88**). Id-durata taż-żmien sa sentejn għal kull stadju ta' ġurisdizzjoni f'każijiet mhux kumplessi ġeneralment tqiesu bħala raġonevoli. Fejn il-proċeduri damu iktar min sentejn, il-QEBD teżamina l-każ bi skrutinju sabiex tiddetermina jekk kienx hemm raġunijiet oġġettivi għal dan id-dewmien, bħal kumplessita tal-każ jew jekk l-awtoritajiet nazzjonali wrewx diliġenza fil-proċedimenti. F'każijiet kumplessi, il-QEBD tippermetti żmien itwal, iżda tagħti attenzjoni speċjali

għal perjodi ta' inattivitá li huma b'mod ċar eċċessivi. L-itwal ħin aċċettat mill-Qorti huwa mandankollu rarament aktar minn ħames snin u kważi qatt aktar minn tmien snien ta' dewmien. Fil-każijiet meqjusa bħala ta' prijoritá li fihom kwistjoni partikolari hija f'riskju, il-Qorti ddevjat mill-pożizzjoni ġenerali, u sabet ksur anke jekk il-każ dam inqas min sentejn f'kull stadju tal-proċeduri. Dan bħal fil-każ fejn l-istat ta' saħħa tal-applikant hija kritika jew fejn id-dewmien jista' jkollu konsegwenzi irreparabbli għall applikant. L-uniċi każijiet li fihom il-Qorti ma sabitx ksur minkejja t-tul manifestamet eċċessiv tal-proċeduri kienu każijiet fejn l-imġieba ta' l-applikant kienet fattur ewlieni (*European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): Length of court proceedings in the member states of the Council of Europe based on the case law of the European Court of Human Rights(CEPEJ(2018)26*).

Konsiderazzjonijiet

45. Il-Qorti sejra issa tgħaddi biex tikkunsidra l-ilment kostituzzjonali b'applikazzjoni tal-prinċipji ġenerali stabbiliti u delinjati aktar il-fuq f'din is-sentenza.

46. *Id-dies a quo* tal-kejl tar-raġonevolezza taż-żmien f'dawn il-proċeduri ċivili lmentati mir-rikorrenti bdew jiddekorru mid-data li fiha ġew istitwiti, jiġifieri t-**23 ta' Frar 2016** (ara fol 17). Dan in virtù ta' dak ritenut mil-QEBD, u applikat fil-ġurisprudenza tagħna fis-Sentenzi ġia ċitati supra fil-

konsiderazzjonijiet legali (**Poiss v. Austria**, **§ 50; Bock v. Germany, § 35; Portington v. Greece §20**).

47. Skont kif ukoll ġie ritenut mill-QEBD u applikat fil-qrati tagħna, id-*dies ad quem* ta' dan il-kejl taż-żmien rilevanti huwa l-mument fejn l-ilment in disputa jkun ġie solvut b'sentenza li tkun definittiva, finali u eżegwita (**Poiss v. Austria, ibid; Blake v. the United Kingdom §40; König v. Germany § 98; Kudła v. Poland §122)**. B'dies *ad quem* il-Professur Martin Kuijer jifhem li "*Time ceases to run when the proceedings have been concluded at the highest possible instance, when the determination becomes final and the judgment has been executed. In civil cases the period may therefore continue after the final judgment of a court, in which the Court took the date the person applied for an administrative decision in order to start judicial proceedings as the dies a quo. Likewise, proceedings before a constitutional court may be included in the period to be taken into account. However, the stay in domestic proceedings as a result of a request for a preliminary ruling of the Court of Justice of the European Union is not taken into consideration by the Court when determining the duration of the domestic proceedings".* (**Ara presentazzjoni tat-28 ta' Frar 2013 Cracow, Poland EJTN Seminar 'Effective Remedies, Lengthy Proceedings and Access to Justice in the Eu.**)

48. Fil-mori ta' dawn il-proċeduri kostituzzjonali, il-proċeduri ċivili hawn attakati ġew konklużi b'Sentenza mogħtija mil-Qorti Ċivili Prim'Awla fil-25 ta' Ġunju 2020.

Madanakollu, il-proċeduri hawn attakkati għadhom *sub judice* u għalhekk mhux finali. Dan liema appell għaliex jirriżulta min verifika ta' din il-Qorti li r-Rikorrenti issottometta appell min din is-Sentenza. Dan l-appell ġie intavolat fit-13 ta' Lulju 2020 u għadu ma ġiex appuntat u li x'aktarx mhux ser ikun hekk appuntat sakemm tiġi biex tingħata din is-sentenza f'dawn il-proċeduri:

eCourts

Search Criteria:
Matching Civil Cases Found: 1

Show 100 entries

Parties	Reference	Court	Next/Last Sitting	Seq	Sitting Status	Sitting Outcome	Judiciary	View Details
MIFSUD CEDRIC L-AVUKAT DR. NOE vs L-AGENZIJA IDENTITA MALTA ET	144/2016/1	OF APPEAL (CIVIL, SUPERIOR) - MALTA		-	-	-	MARK CHETCUTI; GIANNINO CARUANA DEMAJO; ANTHONY ELLUL	Details

Showing 1 to 1 of 1 entries   Previous 1 Next

49. Isegwi għalhekk li f'dan il-każ iż-żmien rilevanti għadu qed jitkejjel u, kif ġia ingħad, għandhu jibqá hekk jitkejjel sal-eżekuzzjoni ta' Sentenza finali u definittiva tal-vertenza in kwistjoni u li sal-lum din id-data ma tistax tkun magħrufa.

50. Peress li l-proċeduri hawn lmentati għadhom ma ġewx hekk solvuti, l-Qorti se tqis id-data li fiha qed tingħata din is-Sentenza, jiġifieri d-**19 ta' Ottubru 2021**, bħala d-*dies ad quem* ta' dan il-kejl ta' żmien rilevanti ai fini ta' dawn il-proceduri. B'dana ma jfissirx li din il-Qorti ma hiex ser ukoll tieħu qies għaż-żmien indeterminat li fadal biex l-ilmenti tar-rikorrent fil-proċeduri

l-oħrajn jiġu definittivament deċiżi. Il-Qorti tfakkar ukoll, li l-appell sar minn żewġ eċċezzjonijiet ta' natura preliminari u għalhekk, mingħajr ma din Qorti tidħol fil-mertu tal-Kawża l-oħra, ma hux eskluż, li jekk dan l-appell jintlaqa', iż-żmien li ser tibqa' pendenti dik il-Kawża ser ikompli jittawwal indefinittivament. Din l-osservazzjoni qed issir indipendentement li dawk il-proċeduri ċivili, s'issa, ilhom għaddejjin għal żmien **<u>ħames snin, seba' xhur u sitta u għoxrin ġurnata</u>**.

51. Huwa veru li l-Qorti Ewropea ma preskrivitx terminu oġġettiv ta' żmien li kawża tista tieħu biex tiġi konkluża fiż-żmien raġjonevoli. Tabilħaqq hija minflok stabbilit, li l-kejl tar-raġjonevolezza taż-żmien għandu jitqies wara li jiġu applikati l-erba' kriterji (ġia fuq esposti) għaċ-ċirkostanzi partikolari ta' kull każ, jew wara valutazzjoni ġenerali meta dawn il-kriterji jkunu intimament relatati (ara kunsiderazzjonijiet legali supra).

52. Jirriżulta iżda li, hekk kif siltet is-CEPEJ fl-istudju tagħha, fil-ġurisprudenza tagħha konċernanti d-dewmien tal-proċeduri, l-QEBD tat linji gwida fuq dan ir-rekwiżit ta' f'hiex jikonsisti żmien raġonevoli. Hija ġeneralment qieset id-durata taż-żmien sa sentejn f'kull istanza tal-Qorti, fejn il-każijiet ma humiex kumplessi, bħala raġonevoli. Fejn il-proċeduri damu iktar min sentejn, il-QEBD eżaminat il-każ bi skrutinju sabiex tiddetermina jekk kienx hemm raġunijiet oġġettivi għal dan id-dewmien, bħal kumplessita tal-każ jew jekk l-awtoritajiet nazzjonali wrewx diliġenza fil-proċedimenti. F'każijiet kumplessi, il-QEBD ippermettiet żmien itwal,

iżda tat attenzjoni speċjali għal perjodi ta' inattivitá li huma b'mod ċar eċċessivi. **L-itwal ħin aċċettat mill-Qorti mandankollu huwa larament aktar minn ħames snin u kważi qatt aktar minn tmien snien ta' dewmien.**

53. Fil-każijiet meqjusa bħala ta' prijoritá li fihom kwistjoni partikolari hija f'riskju, il-Qorti sabet ksur anke jekk il-każ dam inqas min sentejn f'kull stadju tal-proċeduri. L-uniċi każijiet li fihom il-Qorti ma sabitx ksur minkejja t-tul manifestamet eċċessiv tal-proċeduri kienu każijiet fejn l-imġieba ta' l-applikant kienet fattur ewlieni.

54. Bħala Qorti tal-ewwel istanza, l-Qorti Ċivili Prim' Awla damet mit-23 ta' Frar 2016 sal-25 ta' Ġunju 2020, jiġifieri **erbgħa snin, erbgħa xhur u jumejn**, sabiex iddeterminat żewġ eċċezzjonijiet ta' natura preliminari. Dan permezz ta' żewġ sentenzi:

1. Sentenza in parte mogħtija fis-7 ta' Lulju 2016 fejn laqgħet l-eċċezzjoni ulterjuri tal-Konvenuti u sabet li l-azzjoni ma tiswiex kontra l-Ministru tal-Gustizzja, Kultura u Gvern Lokali għax ma saritx ittra uffiċjali bi ksur tal-artkolu 460(1) ta-Kap. 12 iżda tiswa fil-konfront tal-Agenzija Identitá Malta; u
2. Sentenza definittiva mogħtija fil-25 ta' Ġunju 2020 fejn laqgħet l-ewwel eċċezzjoni tal-Konvenuta Aġenzija Identitá Malta li mhix leġittimu kontradittur f'dawn il-proċeduri kif magħmula u għalhekk ċaħdet it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż.

55. Kwantu jirrigwarda d-deċiżjoni dwar l-ewwel eċċezzjoni, il-Qorti imxiet b'ħeffa li kien mistħoqq. Iżda dwar it-tieni eċċezzjoni, il-Qorti Ċivili Prim' Awla ħadet id-doppju tal-massimu ta' sentejn żmien li fih il-QEBD ġeneralment qieset bħala raġonevoli fejn il-każijiet ma jkunux kumplessi. Dwar dan il-punt partikulari ser jingħad aktar 'l quddiem f'din is-Sentenza.

56. Din il-Qorti tifhem ukoll li ġieli dawn il-Qrati jippermettu ċertu dewmien għaliex ikunu jridu jagħtu kemm jista' jkun possibbli ħin sabiex il-partijiet ikunu jistgħu jippresentaw il-każ tagħhom. Pero' bil-kawtela' abbundanti li ġielu jieħdu sabiex ikun osservat il-prinċipju tal-*audi alteram partem*, ikunu min-naħa l-oħra qegħdin jieħdu sogru li jkun hemm ksur ta' tal-prinċipju l-ieħor ta' smiegħ xieraq fi żmien raġjonevoli. Fost oħrajn, diversi differenti mitluba minn xi parti li ma tkun ressqet provi f'numru ta' seduti. Minkejja din it-tolleranza b'kull intenzjoni tajba, id-dewmien taż-żmien fi proċeduri huwa fattur, li fil-kamp Kostituzzjonali jrid ikun meqjus minn lenti oġġettiva u dan fuq stregwa tat-tagħlim mhux biss ta' dawn il-Qrati imma dak tal-QEBD.

57. Din il-Qorti tagħraf ukoll li l-mertu tal-każ hawn ilmentat, jiġifieri l-istħarriġ ta' deċiżjoni ta' rifjut ta' applikazzjoni għal ċittadinanza Maltija b'naturalizzazzjoni permezz tal-Programm tal-Investitur Individwali tar-Repubblika ta' Malta ai termini tar-regolamenti fl-A.L.47/2014, għandu jitqies legalment kumpless minħabba nuqqas ta' preċedent fuq livell nazzjonali (ara **Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v.**

Finland [GC], § 212 ġia ċitata supra). Isegwi li każ bħal dan jista jirrikjedi iktar żmien minn dak ġeneralment mistenni sabiex jiġi konkluż (ara **Tierce v. San Marino § 31 ċitata supra**).

58. Madanakollu, kif ġia espost supra, il-QEBD kemm il-darba stqarret li l-kumplessitá fiha nnifisha mhux neċessarjament tiġġustifika proċedimenti twal li xorta jistgħu jwasslu għal vjolazzjoni tar-rekwiżit taż-żmien raġjonevoli (**Matoń vs Poland**, **QEBD, 9 ta' Ġunju 2009, §30**; **Rutkowski and Others v. Poland**, **QEBD, 7 ta' Lulju 2015, § 137**). Tabilħaqq il-kumplessitá waħidha tal-każ ma twassalx sabiex kwalunkwe dewmien jitqies bħala raġonevoli (**Ferrantelli u Santangelo vs Italy, QEBD, 7 ta' Awwissu 1996, § 42**).

59. Dan għaliex jibqa' dejjem inkombenti fuq l-awtoritajiet nazzjonali li l-proċediment jiġi stradat b'diliġenza, għalkemm f'dan il-każ, mhux b'diliġenza speċjali. Dan peress li s-sinjifikat tal-eżitu għar-rikorrenti, billi ma hemmx fatturi partikolari li jinvolvuh (bħal dawk fuq senjalati), ma joħloqx ħtieġa li dan il-proċediment jiġi ndirizzat bi prioritá u b'urġenza. Madanakollu, l-fatt li l-proċediment ma jenħtieġx li jitmexxa b'diliġenza speċjali, ċertament ma jeżonerax lill-Qorti milli tonora r-rekwiżit impost bl-artikolu 6§1 billi tiżgura s-smiegħ xieraq tal-proċess ġudizzjarju għeluq żmien raġonevoli.

60. Kif hekk ġie dettaljatament espost fil-kunsiderazzjonijiet legali supra, sabiex dewmien ma jiġix attribwibbli lill-Istat, il-kondotta tal-Qorti, bħala

awtoritá kompetenti li fuqha l-Istat huwa responsabbli, trid tkun waħda kapaċi li tiggarantixxi lill-kullħadd id-dritt għal deċiżjoni finali fuq kwistjonijiet ta' drittijiet u obbligi ċivili fi żmien raġonevoli (**Comingersoll S.A. v. Portugal** u **Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania** ġia ċitati supra).

61. Ġie fil-fatt stabbilit li "*r-responsabbiltà ewlenija għall-preparament ta' każ u għat-tmexxija mgħaġġla tas-smigħ tal-kawża taqa' taħt l-imħallef*" *(*ara **Capuano vs Italy** ġia ċitata*).* Ġie imbagħad speċifikatament ritenut li r-responabbilitá ta' dewmien kaġunat minn differimenti minħabba nuqqas ta' attendenza tal-persuni rilevanti, bħal ma huma xhieda, taqa' fuq il-Qrati nazzjonali (**Tychko v. Russja**, § 68; **Andrew Ellul Sullivan et vs L-Avukat Ġenerali tar-Repubblika et**; ġia ċitati).

62. F'dan ir-rigward il-Qorti tosserva li l-proċeduri hawn ilmentati kienu milquta min kważi sena ta' dewmien, speċifikatament mill-20 ta' Ġunju 2017 sal-4 ta' Ġunju 2018, preċiżament konsegwenza ta' nuqqas ta' attendenza min żewġ xhieda partikolari. Dawn ix-xhieda jokkupaw kariga pubblika li, ironikament, jirrapreżentaw l-istess Stat li fuqu jaqa' l-obbligu sanċit fl-artikolu 6 § 1 tal-Konvenzjoni u l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni li jħares s-Saltna tad-Dritt b'sistema effiċjenti t'amministrazzjoni tal-ġustizzja (ara **Martins Moreira v. Portugal, § 60; Buchholz v. Germany §49; Papageorgiou v. Greece § 40; Humen v. Poland [GC], § 66; Von**

Maltzan and Others v. Germany (dec.) [GC], § 132; u John Bugeja vs L-Avukat Generali et, 11 ta' Awwissu 2003; kollha ġia ċitati supra).

63. Mill-analiżi tal-kondotta tal-ewwel Qorti f'dan ir-rigward, jirriżulta li, fil-każ tal-ewwel Ministru li kellu jitla' jixhed, hija ma baqgħetx daqshekk indifferenti għan-nuqqas tiegħu: meta rat li n-notifka tal-ewwel ministru ma saritx korrettament, hija ordnat li tinħareġ taħrika oħra a' spejjeż tar-reġistratur, u tat differiment ta' **4 xhur** (ara verbal 20 ta' Ġunju 2017 a' fol 164). Meta l-Ministru baqa' ma deherx, hija ordnat komunika lilu tal-verbal fejn issollecitatu biex jidher għas-seduta li tmiss li kienet għax-xahar ta' wara (ara verbal 18 ta' Ottubru 2017 a' fol 165). Il-Ministru in kwistjoni fil-fatt deher u xehed dik inhar (ara verbal 20 ta' Novembru 2017 a' fol 166).

64. Fir-rigward tat-tieni Ministru iżda joħroġ li, għalkemm il-Qorti ċaħditlu t-talba sabiex jiġi ordnat li jkun meħlus mill-obbligu li jixhed fuq l-applikazzjoni tar-rikorrenti (ara digriet a' fol 200), hija ma kienitx daqstant admanti li ġġiegħelu jaqdi dan l-obbligu b'mod attiv u fi żmien raġonevoli. Il-Qorti ghalhekk stiednet lir-rikorrenti jerġa jħarrku għas-seduta li jmiss "*u f'kaz li l-Ministru ser ikun imsiefer jinforma lill-qorti bid-dati li ser ikun Malta biex fejn ikun possibbbli l-Qorti takkomodah*" (verbal 16 ta' Mejju 2018 fol 201). Mil bqija l-Qorti laqgħet it-talba tiegħu għal differiment (ara digriet 7 ta' Frar 2018 a' fol 189) u baqgħet tiddiferixxi l-kawża, anke b'ordni tagħha stess, sakemm dan xehed fl-4 ta' Ġunju 2018 (ara verbali 11 ta' Jannar 2017 a' fol 177, 14 ta' Frar 2018 a' fol 184, 5 ta' Marzu 2018 a' fol 185, 12

ta' April 2018 a' fol 195, 16 ta' Mejju 2018 a' fol 201 u 4 ta' Ġunju 2018 a' fo 209).

65. Jirrizulta ukoll mill-verbali din li l-Qorti aċċediet minn fuq is-sit tal-*ecourts* li l-proċeduri baqgħu jiġu milquta min iktar dewmien. Dan konsegwenza ta' differimenti inutli magħmula waqt l-istadju tal-provi tal-Konvenut l-Aġenzija Identitá Malta. Dawn saru prinċipalment għar-raġunijiet segwenti:

1. Fuq talba tad-difiża tal-Konvenut (verbali 4 ta' Ottubru 2018 a' fol 223; 05 ta' Novembru 2019);
2. L-istess difiża naqset milli tidher (verbali 8 ta' Novembru 2018 a' fol 224; 8 ta' Novembru 2018 a' fol 224; 8 ta' Ottubru 2019); u
3. Nuqqas ta' attendenza tax-xhieda Jonathan Cardona u l-Ministru li, minkejja li reġa hekk ittella' jixhed fuq ordni tal-Qorti, baqa' qatt ma tela' (verbal 6 ta' Mejju 2019, 6 ta' Ġunju 2019).

66. Jirrizulta mill-istess verbali li, hawn ukoll, l-ewwel Qorti ftit li xejn ħadet azzjoni biex ma tippermetti lil ħadd mill-partijiet, inklużi d-difensuri, li jabbużaw mill-proċess ġudizzjarju u fl-istess waqt tiżgura li dawn jaqdu dmirhom fi żmien raġonevoli. Hija ma żammitx ma dak dikjarat minnha fil-verbal tal-14 ta' Jannar 2019 (fol 228) li "*tiddiferixxi l-kawża għall-aħħar darba għall-provi kollha tal-Aġenzija Identitá Malta għat-13 ta' Frar 2019*". Minflok baqgħet tiddiferixxi l-każ għal provi Konvenut għal żmien sena u

xahar ieħor, preċiżament sat-3 ta' Marzu 2020, minkejja dikjarazzjonijiet oħra f'dan is-sens (ara verbal 5 ta' Novembru 2019).

67. Ma jistgħax jingħad għalhekk li l-Qorti kienet konformi mar-rekwiżit kostitutuzzjonali u konvenzjonali billi tiżgura s-smiegħ xieraq tal-proċess ġudizzjarju egħluq żmien raġonevoli fil-proċeduri hawn ilmentati (ara sentenzi ġia ċitati supra). Għalhekk magħdud ma' dak kollu osservat aktar 'l fuq, din il-Qorti għalhekk ser tkun qed tilqa' l-ewwel talba Attriċi safejn tirrigwarda dikjarazzjoni għal-leżjoni tal-jedd tar-rikorrenti taħt l-artikolu konvenzjonali u kostituzzjonali. Għaldaqstant sejra tgħaddi biex tqis it-talbiet rimedjali.

68. F'dan ir-rigward ġie ritenut li 2*Skont il-Kostituzzjoni, kull persuna li tallega ksur ta' jedd fundamentali tista' titlob lil din il-Qorti "għal rimedju." (Art. 46(1)) li "tista' tagħmel dawk l-ordnijiet, toħroġ dawk l-atti u tagħti dawk id-direttivi li tqis xierqa sabiex twettaq, jew tiżgura t-twettiq" (Art. 46(2)) tal-istess jedd. Il-Kostituzzjoni tagħna ma timponi l-ebda limitu la għat-tip ta' rimedju li jista' jintalab u jingħata u lanqas għat-tip ta' ordni li tista' tagħti din il-Qorti sabiex tiżgura t-twettiq effettiv tar-rimedju li jogħġobha tagħti fid-diskrezzjoni assoluta tagħha. Ir-rimedju li tista' tagħti din il-Qorti skont il-Kostituzzjoni "is not restricted, as in some other constitutions, to named remedies." (**J.J. Cremona, The Maltese Constitution and Constitutional History Since 1813, paġna 83, ippubblikat fil-1994**). Cremona jammonixxi li "What on the practical plane gives special significance to the protection of these fundamental rights and freedoms is the provision which*

regulates their justiciability. Rights without remedies are of little practical value." [Ibid]

Skont il-Konvenzjoni, "Kull min ikollu miksura d-drittijiet u libertajiet tiegħu kontemplati f'din il-Konvenzjoni għandu jkollu rimedju effettiv quddiem awtorita` nazzjonali..." (Art. 13)." (**Michael Debarro vs Avukat tal-Istat**, **Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali), 11 ta' Frar 2021**);

69. Skont il-QEBD l-artikolu 13 jippermetti lill-Istat jagħżel bejn żewġ tipi ta' rimedji effettivi għal-vjolazzjoni tar-rekwiżit tas-smiegħ xieraq fi żmien raġonevoli: rimedju preventiv u rimedju riparatorju, kompensatorju jew pekunjarju. Ir-rimedju preventiv huwa ddisinjat biex iħaffef il-proċeduri, fejn dawn ikunu għadhom pendenti. Dan sabiex ma jħallix li jsiru eċċessivament twal. Ir-rimedju riparatorju, kompensatorju jew pekunjarju jipprovdi rimedju għal dewmien *ex post facto*, jiġifieri għal dewmien li diġá seħħ, kemm jiekk il-proċeduri għadhom pendenti kif ukoll jekk dawn ikunu ġia ingħalqu (**Kudła v. Poland [GC], 2000 § 159; Mifsud v. France (dec.) [GC], 2002 § 17, Sürmeli v. Germany [GC], 2006, § 99**).

70. Il-QEBD spjegat li fejn sistema ġudizzjarja tiddifetta milli tħares ir-rekwiżit ta' żmien raġonevoli taħt l-Artikolu 6§1, ir-rimedju preventiv imfassal biex iħaffef il-proċeduri u ma jħallix li dawn isiru twal wisq huwa bla dubju u deċiżament l-aktar soluzzjoni effettiva (**Sürmeli v. Germany [GC], 2006, § 100; Wasserman v. Russia (no. 2), 2008, § 47; Burdov v. Russia (no. 2), 2009, § 98; Olivieri and Others v. Italy, 2016, §45**).

Rimedju bħal dan joffri vantaġġ indisputabbli fuq rimedju merament kompensatorju. Dan peress li l-effett ta' rimedju preventiv, b'differenza min dak kompensatorju, ma huwiex li jirrimedja biss il-ksur *a posteriori* iżda li jipprevjeni wkoll sejbien ta' vjolazzjonijiet suċċessivi fir-rigward tal-istess proċedimenti (**Giuseppina and Orestina Procaccini v. Italy** [GC], 2006, § 72; **Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 183; Hiernaux v. Belgium, 2017, § 50**). L-istess japplika għal-proċeduri konklużi b'sentenza finali iżda li għadha ma ġietx enforzata. Hawn il-QEBD tqis tal-akbar valur l-eżerċizzju ta' kwalunkwe mezz domestiku li jfittex jiżgura l-infurzar f'waqtu u b'hekk jiġi evitat ksur tar-rekwiżit taż-żmien raġonevoli (**Burdov v. Russia (no. 2), 2009, § 98**). Huwa interessanti li l-Kummissjoni ta' Venezja fir-rapport fuq imsemmi tagħmel din l-osservazzjoni:

"*Preventive or acceleratory remedies are designed to expedite the proceedings in order to prevent them from becoming excessively lengthy, while compensatory remedies provide the individual with redress for delays that have already occurred (regardless of whether or not the proceedings have ended)……..Certain remedies are available for both pending and terminated proceedings, and others are only available for pending proceedings. Indeed, when the proceedings are over, acceleratory remedies are clearly of no use, and the remedy may only consist in compensation for the damage resulting from the allegedly excessive duration of proceedings or in a disciplinary action against the dilatory authority.*" (**Venice Commission supra pg. 15**).

71. Mill-passaġġ fuq ċitat, jemerġi li fejn proċeduri għadhom pendenti l-aħjar rimedju jista' jkun dak preventiv, bħal per eżempju għotja ta' provvedimenti biex il-proċeduri jitħaffu kif suppost. Iżda ġie ukoll ritenut li, meta tingħata Sentenza favur individwu kontra l-Istat, ta' l-ewwel m'għandux jiġi mġiegħel juża mezzi rimedjali preventivi bħal dawn. Dan għaliex huma primarjament l-awtoritajiet kompetenti tal-istat, u mhux l-individwu, li fuqhom jaqá d-dmir li jikkonformaw mas-sentenza mogħtija billi jenforzawha. Huma l-istess awtoritajiet kompetenti li għandhom jużaw il-mezzi kollha disponibbli fis-sistema legali domestika sabiex iħaffu l-infurzar, u b'hekk jipprevenjenu ksur tal-Konvenzjoni (**Akashev v. Russia**, **2008, §§ 21-22**).

72. Għalkemm din il-Qorti tħoss li għandha tissottolineja, li jekk rimedju Kostituzzjonali jkun idoneju biex jaġevola ċ-ċelerita' tal-proċeduri, dan għandu jitqies bħala wieħed li jissodisfa il-prinċipju tal-effettivita' u l-effikaċja tar-rimedju li jixraq li jingħata sabiex l-indvidwu ma jibqax fi stat indeterminat fil-ksur tad-dritt fundamentali tiegħu. Il-fini uniku ta' azzjoni kostituzzjonali dwar ksur fundamentali tal-bniedem huwa dak li jitneħħa dak il-ksur. Bil-ksur għadu hemm, ebda dikjarazzjoni jew kumpens ma jiswa. L-individwu jrid ikun rintegrat fid-drittijiet lilu mogħtija mid-dritt naturali.

73. Filwaqt li rimedju preventiv huwa preferibbli, rimedju kompensatorju jistá xorta jitqies bħala effettiv meta l-proċedimenti jkunu diġa eċċessivament twal u m'hemm l-ebda rimedju preventiv disponibbli

(McFarlane vs Ireland [GC] § 108; Kudła v. Poland [GC], 2000, § 158; Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 187). Madanakollu rimedju bħal dan jitqies effettiv biss jekk ikun adegwat, xieraq, suffiċjenti u aċċessibli tenut kont tat-tul eċċessiv tal-proċeduri ġudizzjarji (**Mifsud v. France (dec.) [GC], 2002, § 17**). Il-QEBD hija għaldaqstant tenuta li tivverifika jekk il-mod li bih qed tiġi applikata u nterpretata l-liġi domestika joħloqx konsegwenzi li huma konsistenti mal-prinċipji tal-Konvenzjoni kif interpretati fid-dawl tal-ġurisprudenza tal-istess QEBD (**Burdov v. Russia (no. 2), 2009, § 99**). Il-QEBD stabbilit għal dan il-għan ħames kriterji ewlenin li rimedju kompensatorju għandu jissodisfa sabiex jitqies bħala effettiv (**Burdov v. Russia (no. 2), 2009, § 99; Valada Matos das Neves v. Portugal, 2015, § 73; Wasserman v. Russia (no. 2), 2008, §§ 49-51**). Dawn huma:

1. Azzjoni għal kumpens għandha tinstema fi żmien raġonevoli (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 194**);
2. Il-kumpens għandu jingħata minnufih, prinċiplament mhux iktar tard minn sitt xhur wara s-sentenza li tkun tgħat il-kumpens issir enforzabbli (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 198**);
3. Il-liġijiet proċedurali li jirregolaw azzjoni għal kumpens għandhom ikunu konformi mal-prinċipji ta' ekwitá garantiti bl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 200**);

4. Il-liġijiet li jirregolaw l-ispejjeż legali għandhom ifittxu li jevitaw milli jqiegħdu r-rikorrenti taħt piż eċċessiv fejn l-azzjoni tiegħu hija ġustifikata (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 201**);
5. Il-kumpens mogħti m'għandux ikun irraġonevoli meta mqabbel ma dak mogħti mill-QEBD f'każijiet simili (**Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, §§ 202-206 and 213**). Madanakollu, ammont ta' kumpens mogħti bħala rimedju fuq livell domestiku ma jiġix reż ineffettiv għax sempliċiment ma jkunx jikkorrispondi ma dak mogħti mill-QEBD f'każijiet simili (**Rišková v. Slovakia**, **2006, § 100; Kaić and Others v. Croatia, 2008, §§ 39 and 42**). Hija l-kombinazzjoni ta' diversi fatturi flimkien li jistgħu jagħmlu r-rimedji ineffettivi. Il-Qorti sabet għalhekk ksur tal-artikolu 13 meta, fid-dawl tal-artikolu 6 § 1 rat li:

    a. Fejn ir-rikorrenti ma jkunx irċieva kumpens suffiċjenti u lanqas ikunu ġew imħeffa l-proċeduri. Hemmhekk l-istess kumpens li, fiċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, kien ikun mod ieħor jitqies effettiv, jiġi reż ineffettiv u
    b. Fejn ma setax jinkiseb rimedju malajr flimkien ma għoti insuffiċjenti ta' danni (**Wasserman v. Russia (no. 2), 2008, §§ 54-58**).

74. Ġie rakkomandat li, bħala soluzzjoni ideali għal-problema ta' dewmien eċċessiv, iż-żewġ forom ta' dawn ir-rimedji jiġu kkombinati flimkien (ara **Recommendation *__Rec(2004)6__* of the Committee of**

Ministers to member states on the improvement of domestic remedies *(adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2004, at its 114th Session)*.

75. Ċerti Stati bħal l-Awstria, il-Kroazja, Spanja, Polonja u Slovakja għażlu li japplikaw din it-tip ta' soluzzjoni (**Cocchiarella v. Italy [GC], 2006, § 77; Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 186**). Stati bħal dawn li jikkombinaw dawn iż-żewġ rimedji jistgħu jagħtu ammonti li huma inqas minn dawk mogħtija mill-QEBD. Madankollu, l-ammont m'għandhux ikun irraġonevoli meta mqabbla mas-Sentenzi mogħtija mill-istess QEBD f'każijiet simili (ibid., § 213). Difatti fil-kawża **Rutkowski and Others v. Poland**, **2015 (§§ 176 and 181-186**), il-QEBD sabet li l-kumpens mogħti lill-ewwel rikorrent ammonta għal 5.5% biss ta' dak li l-QEBD kienet tagħtih kieku ma kienx hemm rimedju domestiku. Hija għalhekk ikkonkludiet li dak l-ammont ma kienx jikkostitwixxi rimedju xieraq u suffiċjenti biex jikkumpensa għat-tul eċċessiv tal-proċedimenti.

76. Il-QEBD irriteniet li Stati Membri jistgħu wkoll għażlu li jintroduċu rimedju kompensatorju biss, mingħajr ma' dak ir-rimedju jitqies bħala ineffettiv (**Mifsud v. France (dec.) [GC], 2002; Scordino v. Italy (no. 1) [GC], 2006, § 187; Burdov v. Russia (no. 2), 2009, § 99; Hiernaux v. Belgium, 2017 §§ 59-62**). L-Italja huwa eżempju ta' Stat li għażel li jintroduċi biss rimedju kompensatorju permezz tal-Att ta' Pinto tal-24 ta' Marzu 2001 li provda mezz ta' rimedju lil vittmi ta' proċeduri irraġonevolment twal.

77. Ġie stabbilit li fejn stat bħal dan ikun ħa l-pass sinjifikanti li jintroduċi fil-liġi domestika tiegħu rimedju ta' kumpens, il-QEBD għandha tħallilu marġni ta' apprezzament aktar wiesgħa. Dan sabiex tippermettilu jorganizza dan ir-rimedju in konsistenza mal-prassi u s-sistema legali tiegħu stess u b'mod konsan mal-i*standards of living* fil-pajjiż in kwistjoni (**Cocchiarella v. Italy [GC], 2006, § 80**). L-effettivitá ta' kumpens tiddependi mil-karatteristiċi partikolari tar-rimedju domestiku. Ir-rimedju mogħti abbażi tal-liġi domestika għandu madanakollu jibqa wieħed effettiv, adegwat u aċċessibli (**Scordino v. Italy**, **29 Mar. 2006, §195**). Difatti l-QEBD sabet li r-rimedju introdott fl-Italja permezz tal-Att ta' Pinto ma kienx jissodisfa dawn l-kriterji prinċipalment minħabba dewmien eċċessiv fil-proċeduri għall-għoti ta' kumpens u minħabba ammonti ta' kumpens baxxi. Dawn iż-żewġ kunsiderazzjoni għamlu r-rimedju ineffettiv, mhux xieraq u insuffiċjenti. Fis-sentenza **Scordino v. Italy** ġia riferuta, u tmien sentenzi oħra mogħtija fl-istess jum (**Riccardi Pizzati**, **Musci**, **Giuseppe Mostacciuolo** (**Nos. 1 and 2**), **Cocchiarella**, **Apicella**, **Ernestina Zullo**, **Giuseppina and Orestina Procaccini v. Italy**, **29 ta' Marzu 2006**), il-QEBD għalhekk iċċarat ir-rekwiżiti li għandhom jiġu sodisfatti (ġia esposti supra) biex rimedju kompensatorju jitqies effettiv, b'mod partikolari, li għandu jitħallas ammont raġonevoli fi żmien daqstant ieħor raġonevoli.

78. Fir-rigward ta' danni pekunjarji, il-QEBD għarfet li l-qrati huma kjarament f'pożizzjoni aħjar biex jiddeterminaw l-eżistenza u l-quantum.

Hija għalhekk ħalliet f'idejn il-Qrati nazzjonali sabiex jiddeterminaw l-ammont xieraq ta' danni pekunjarji bħala rimedju effettiv għal-ksur ta' smigħ xieraq fi żmien raġjonevoli, dment li l-proċedura applikata hija konformi mal-prinċipji ta' ekwitá garantiti bl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni:

"*With regard to the concern to have a remedy affording compensation that complies with the reasonable-time requirement, it may well be that the procedural rules are not exactly the same as for ordinary applications for damages. It is for each State to determine, on the basis of the rules applicable in its judicial system, which procedure will best meet the compulsory criterion of "effectiveness", provided that the procedure conforms to the principles of fairness guaranteed by Article 6 of the Convention*." (**Scordino vs Italy (No 1) [GC] §200, sottolinear ta' din il-Qorti**).

79. Għal dak li jirrigwarda danni morali, il-QEBD fl-istess sentenza kompliet tistqarr f'para 204 u 205 is-segwenti:

"*Regarding non-pecuniary damage, the Court – like the Italian Court of Cassation (see its judgment no. 8568/05, paragraph 70 above) – assumes that there is a strong but rebuttable presumption that excessively long proceedings will occasion non-pecuniary damage.* ***It also accepts that, in some cases, the length of proceedings may result in only minimal non-pecuniary damage or no non-pecuniary damage at all***

(see Nardone, cited above). ***<u>The domestic courts will then have to justify their decision by giving sufficient reasons.</u>***

<u>Moreover, in the Court's view, the level of compensation depends on the characteristics and effectiveness of the domestic remedy.</u>" (emfażi u sottolinear tal-Qorti)

80. Malta s'issa għad m'għandha l-ebda qafas legali li jistabbilixxi u jirregola r-rimedji effettivi għal-vjolazzjonijiet tar-rekwiżit ta' żmien raġonevoli sanċit fl-artikolu 6 § 1 tal-Konvenzjoni u l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Id-determinazzjoni ta' dawn ir-rimedji hija għalhekk imħollija kompletament f'idejn l-eżerċizzju diskrezzjonali tal-Qrati Kostituzzjonali, dment li l-istess iħarsu l-kriterji kif stabbiliti mill-QEBD suesposti.

81. Il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza **John A. Said pro et noe vs L-Avukat Generali datata 11 ta' Novembru 2011**, applikat il-fehema li "*f'kazijiet bhal dawn fejn jirrigwarda dewmien, il-Qorti Kostituzzjonali generalment ma takkordax danni materjali biex ikopru danni allegatament sofferti imma taghti kumpens bhala danni morali biex jaghmel tajjeb ghal lezjoni kostituzzjonali. Il-Qorti Kostituzzjonali ma takkordax danni civili.*"

82. Il-Qorti madanakollu tqis li, f'dan il-każ fejn il-proċeduri ilmentati għadhom ma humiex konklużi, għandha wkoll tipprovdi għal rimedju preventiv sabiex tħaffef dawn il-proċeduri u ma tħallix li dawn isiru twal wisq. Il-Qorti thoss ukoll li fic-cirkostanzi li ghandha quddiemha ikun gust li

tikkumbina dan ir-rimedju ma' dak pekunjaraju. Pero' fil-każ tal-aħħar, il-Qorti qed tieħu wkoll inkonsiderazzjoni l-mumenti ta' passivita' tar-rikorrent (ara seduti tal-11 ta' Jannar 2018, 14 ta' Frar 2018 u 5 ta' Marzu 2018).

83. Fl-aħħar nett il-Qorti tirrileva, li mhux l-atti kollha tal-Kawża l-oħra ġew presentati formalment. Għalhekk ħadet konjizzjoni tal-atti *de marte propio* għax wara kollox l-atti tal-Kawżi ta' dawn il-Qrati huma dejjem ad disposizzjoni ta' kull Qorti jekk jidhrilha li għandha tagħmel referenza għalihom.

<u>Decide</u>

Għaldaqstant u għar-raġunijiet fuq imsemmija, il-Qorti qiegħdha taqta' u tiddeċiedi din il-kawża billi;

Tilqa' l-ewwel talba u tiddikjara li t-tul ta' żmien li qiegħed jittieħed sbiex jiġu konklużi l-proċeduri fl-ismijiet l-Avukat Dr. Cedric Mifsud a nom u in rappreżentanza ta' l-assenti Yury Sergeevich Danilov detentur tal-Passport Russu Numru 713727239 vs L-Agenzija Identita Malta u l-Ministru tal-Ġustizzja, Kultura u Gvern Lokali huwa irraġonevoli;

Tilqa' t-tieni talba u tiddikjara li tali teħid jammonta għal vjolazzjoni tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq fi żmien raġonevoli kif sanċit fl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u fl-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea kif inkorporata fil-liġi f'Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta u **tordna** li l-appell tal-Kawża fl-ismijiet

premessi rikors numru 144/2016 jiġi appuntat sa mhux aktar tard mit-30 ta' Novembru 2021.

Tiffissa s-somma ta' erbat elef ewro (€4000) bħala kumpens morali li għandu jithallas lir-rikorrent.

Tikkundanna lill-Avukat tal-istat sabiex iħallas dan l-ammont lir-rikorrent bl-imgħaxijiet legali mid-data ta' din is-Sentenza sal-pagament effettiv.

Ghal kull bon fini din il-Qorti qegħdha tordna li kopja ta' din is-Sentenza tinġieb a konjizzjoni tal-Ispeaker tal-Kamra u tar-Reġistratur tal-Qrati u Tribunali Ċivili.

L-ispejjeż għandhom jiġu sopportati mill-intimat Avukat tal-Istat.

Imħallef Toni Abela

Deputat Reġistratur